

ПОЗОРИШТЕ

ЛИСТ СРПСКОГ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА

бр. 2 | 2024.

балет у два чина

ОТЕЛО

по мотивима дела Вилијема ШЕКСПИРА

На музику Лудвига ван БЕТОВЕНА, Антонија ВИВАЛДИЈА

Кореограф, редитељ, избор музике и либрето: **Крунислав СИМИЋ**, Кореографиња: **Гордана СИМИЋ**,
Сценограф: **Томислав ШАРАБА**, Костимографиња: **Мирјана СТОЈАНОВИЋ МАУРИЧ**

#ЕУ
ЗА ТЕБЕ

Book Photo: Sreten Gligoric / Sreten Gligoric / Sreten Gligoric

ПОЗОРИШТЕ

ГОД. LXXX 163. сезона, 2023/2024. ЛИСТ СРПСКОГ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА

Број 2 април – јун 2024.

ДАН СНП-а

Фото-репортажа са Дана СНП-а, 28. марта 2024 3

ДРАМА

Најава премијера: *Искуљење и Балканска лейошница*

Идентитет хероја: Почеле пробе за *Искуљење* Бранимира Шћепановића у
режији Вељка Мићуновића 6

Балканска лейошница Ласла Вегела, режија Андраш Урбан:
Почеле пробе за нову драмску представу 7

После премијере: *Свеј мојућносѝи*

За мене је ово представа љубави: Интервју са Харисом Пашовићем, редитељем | **Сања Ђукић** 8

Позориште може да мења свест: Интервју са Марком Савковићем, глумцем | **Ивана Кркљуш** 11

Не бих да покварим утисак: Интервју са Душаном Јакишићем, прваком Дrame
и добитником Златне медаље | **Душан Мамула** 14

Ђа смрт, ђа живот: Интервју са Марком Савићем, добитником Годишње награде | **Душан Мамула** 19

„Дани Игора Вука Торбице“ у СНП-у

Игорови дани: од 25. до 29. априла 22

Изазов и борба редитеља за глумце: Позоришне стратегије Игора Вука Торбице | **Игор Бурић** 23

У Позоришту се осећам као код куће: Интервју са Миом Симоновић, глумицом | **Ивана Кркљуш** 24

ОПЕРА

Најава премијере

Рубинштајнова опера *Демон* у септембру 26

Концерти

Концертне активности Хора Опере СНП-а у мају 27

Концерти Опере СНП-а у јуну 28

После премијере: *Травијата*

Наша Виолета Валери пркоси Танатосу: Интервју са оперским редитељем
Александром Николићем о *Травијати* | **Ивана Илић Киш** 29

Невидљиви за публику: Преплет клавира и људског гласа: Интервју са Данијелом Ходобом Леш,
корепетиторком Опере | **Ивана Илић Киш** 34

БАЛЕТ

Премијера балета *Ошело*, по мотивима истоименог дела Вилијема Шекспира

Ошело – балет прошлости, садашњости и будућности: Интервју са Круниславом Симићем,
кореографом и редитељем | **Ивана Илић Киш** 37

Дијалог Јага и Емилије: Интервју са Горданом Симић, кореографкињом | **Ивана Илић Киш** 41

Доста радити и стићи до звезда: Интервју са Катарином Зеџ | **Наташа Пејчић** 44

Гости у Балету

Најлепше је добити аплауз од колега: Интервју са балетмајстором
Владаном Јовановићем | **Биљана Лијескић** 47

Равнотежа, брзина и динамика покрета: Интервју са балетским педагогом
Амалијом Миндруцију | **Ивана Илић Киш** 48

Први пут у улогама

Дон Кихот је истинска радост плеса | **Ксенија Дињашки** 50

ПУБЛИКА

Млади веома добро реагују на оно што им је блиско: Интервју са проф. др Невеном Варницом,
овогодишњом добитницом Годишње похвале СНП-а | **Јелена Огњеновић** 54

Лако је кад волиш свој посао: Разговор о публици са Снежаном Мирковић,
шефом Билетарнице СНП-а | **Александра Максимовић** 57

ИЗ УМЕТНИЧКЕ АРХИВЕ

На маргинама новосадске *Енциклопедије СНП*: Позоришне песме (III) | **Ђорђе Перић** 60

Позориште – за и против: Публицистички рад др Данила Медаковића (1819–1881) | **Мр Снежана Илић** .. 63

„ПОЗОРИШНА ПРИЧА“

Анкета | **Ласло Блашковић** 65

IN MEMORIAM

83 године од Петојунске трагедије у Смедереву 67

ИЗДАЊА СНП-а

Књиге и лист „Позориште“ 68

ПОЗОРИШТЕ

ГОД. LXXX 163. сезона, 2023/24. ЛИСТ СРПСКОГ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА
Број 2 април – јун 2024.

Српско народно позориште
Позоришни трг 1, Нови Сад
Телефон: +381 21 66 21 411
ISSN 0352-907X
www.snp.org.rs

Први број Позоришта у издању Друштва за Српско народно позориште изашао је 26. децембра 1871, а последњи, недатиран, 1908. године. Године 1880. и 1883. лист није излазио, а 1881/82. издаван је као годиште сезоне. У том периоду Позориште је уређивао Антоније Хаџић. Од 5. новембра 1909. до 31. јануара 1910. лист уређује Јован Грчић, најпре под именом Позориште, а затим Ново позориште. Уредници листа Позориште у новој серији 1968–2005: Зоран Јовановић (1968–1977), Звјездана Шарић (1977–1979), десет бројева у сезони 1979/80. уредили: Милица Остојић, Мирко Петковић и Гордана Торбица; Јасмина Њаради (фебруар – мај 1981), Лазар Васић (октобар 1981 – март 1982), Смиљана Лагатор (јуни 1992 – март 1993), Весна Крчмар од 1983. до 2005; од 2007. Александар Милосављевић; од 2008. до 2015. Даринка Николић (електронско издање за сезоне 2013/2014. и 2014/2015); Александар Милосављевић (март 2021 – јун 2023); од јула 2023. Ивана Илић Киш

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

792(497.113)

ПОЗОРИШТЕ / главни и одговорни уредник Ласло Блашковић. - Год. 1, бр. 1 (26. дец. 1871)-год. 34, бр. 8 (1909); год. 1, бр. 9 (1909)-год. 2, бр. 24 (1910); н.с., год. 36, бр. 1 (1968/1969)-год. 75, нов. (2008/2009); год. 76, март (2020/2021)- . - Нови Сад : Српско народно позориште, 1871-1910; 1968-2009; 2021- . - 30 cm

Повремено.

ISSN 0352-907X = Позориште (Нови Сад)

COBISS.SR-ID 16329986

ДАН СРПСКОГ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА

фото-репортажа са Дана СНП-а, 28. марта 2024.

ДАН СНП-а

3

ПОЗОРИШТЕ бр. 2 | 2024.

Виолета Срећковић, првакиња
Опере, добитница Златне медаље

Душан Јакишић, првак Дrame,
добитник Златне медаље

Андреј Колчерију, првак Балета,
добитник Златне медаље

проф. др Лука Кеџман, театролог,
добитник Златне медаље

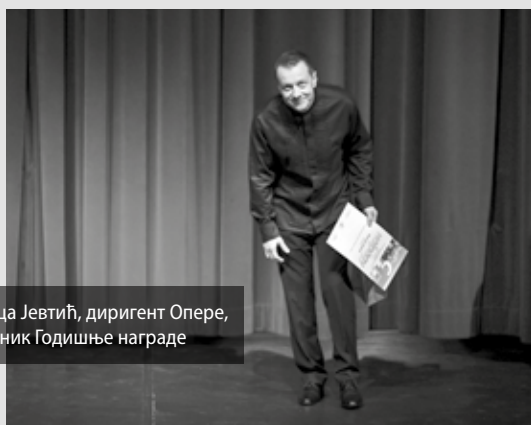
фото Марија Ердeљи

Јована Стипић Радошевић, глумица,
добитница Годишње награде

Вишња Радосав, солисткиња Опере,
добитница Годишње награде

Микица Јевтић, диригент Опере,
добитник Годишње награде

Рајна Ремовић, солисткиња Балета,
добитница Годишње награде

ансамбл Дrame у похваљеној
представи *Скуйљачи ђерја*

балетски солисти Мина Радовић
и Бојан Раднов, у завршном делу
програма Дана СНП-а, Сегедиља,
Дон Кихот

Дечји хор оперског студија
учествовао у завршном делу
програма Дана СНП-а, завршно коло,
Еро с оноја свијећа

похваљена је Радионица
расвете, награду преузео
Младен Букарица, шеф

Слободанка Красић, координаторка
програма у управи, добитница
Годишње награде

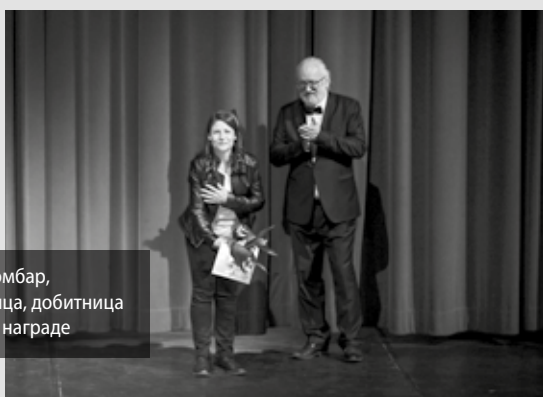
Татјана Павловић,
финансијско-рачуноводствена
сарадница, добитница Годишње
награде

Соња Видаковић Савић, руководилац
Службе за дизајн и издавачку делатност,
добитница Годишње награде

Бранка Гомбар,
спремачица, добитница
Годишње награде

проф. др Владимир Јокановић,
добитник Похвале

чланови Опере у завршном
делу програма Дана СНП-а:
Марија Цвијић, Стеван
Каранац, Микица Јевтић,
Јелена Кончар, Васа Стајић
и Вишња Радосав извели су
нумере из опера *Кармен*,
Фауст, *Травијата* и *Ријолешо*,
уз пратњу Хора и Оркестра
Опере и Балета СНП-а,
диригент Микица Јевтић

Идентитет хероја

Почеле пробе на представи *Искуљење* у режији Вељка Мићуновића

Вељко Мићуновић и Слободан Обрадовић на читањој проби, фото Марија Ердељи

ДРАМА

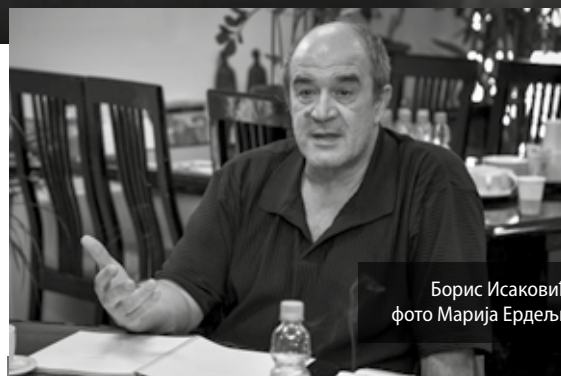
6

ПОЗОРИШТЕ бр. 2 | 2024.

Драма СНП-а започела је рад на новој представи *Искуљење*, по истоименом књижевном делу Бранимира Шћепановића (Подгорица, 1937 – Београд, 2020). *Искуљење* режира Вељко Мићуновић, текст драматизује Слободан Обрадовић који је и драматург представе.

Случајна саобраћајна незгода довешће главног јунака до вароши у којој ће затећи властити споменик. Ово запањујуће откриће покренуће кошмарне догађаје који мењају живот јунака. „Искуљење“ је роман после којег се Шћепановић повукао из књижевног живота. Шћепановић је објавио три романа: „Уста пуна земље“, „Срамно лето“ и „Искуљење“, приповетке „Смрт господина Голуже“ и „Пре истине“, а по његовим сценаријима снимљено је шест дугометражних играних филмова. Добитник је две Златне арене за филмски сценарио на фестивалу у Пули (1963. и 1973).

Премијера *Искуљења* планирана је за почетак наредне сезоне СНП-а. У драми играју: Борис Исаковић, Марко Марковић, Марта Береш, Ненад Пећинар, Југослав Крајнов и Марко Савић. У ауторском тиму су и сценографкиња Зорана Петров, костимографкиња Марина Сремац, избор музике Вељко Мићуновић.

Борис Исаковић
фото Марија Ердељи

Марко Савић, Марина Сремац,
Марко Марковић, фото Марија Ердељи

Марта Береш
фото Марија Ердељи

Балканска лејошница

Ласла Вегела, режија Андраш Урбан

Почеле пробе за нову драмску представу

Са пробе за драмску представу
Балканска лејошница Ласла Вегела,
режија Андраш Урбан, фото Бојан Квргић

ДРАМА

7

ПОЗОРИШТЕ бр. 2 | 2024.

У Српском народном позоришту је почео рад на новој драмској представи – *Балканска лејошница*, према истоименом роману Ласла Вегела, у режији Андраша Урбана.

Ово је други пут да Андраш Урбан режира у Српском народном позоришту, а в. д. управника СНП-а др Зоран Ћерић истиче своје задовољство поводом ове сарадње.

– После дужег периода поново сарађујемо са редитељем Андрашом Урбаном, који је пре неколико година код нас режирао представу *Час анаџомје*, по мотивима текста Данила Киша. Овога пута у питању је писац Ласло Вегел, са којим је Урбан већ сарађивао и направио познату *Неојланџу*. Сходно томе, верујем да је овај тандем Вегел–Урбан добар и да ће резултовати одличном представом – каже в. д. управника СНП-а др Зоран Ћерић.

Поред редитеља Урбана, у ауторском тиму су и: драматуршкиња Ведрана Божиновић, сценографкиња Марија Калабић, костимографкиња Марина Сремац, композиторка Ирена Поповић Драговић, кореографкиња Андреја Кулешевић и асистент редитеља Владислав Велковски.

– Публика може очекивати једну искрену и добру представу о свим тим нашим животима, прошлостима и свим оним стварима које налазимо на овим просторима и у овом граду. Већ неколико година размишљах о томе да направим и трећу представу по Вегеловим текстовима (након што сам радио две драмске представе према његовим текстовима, *What is Europe* у Сарајеву и *Неојланџу* у Новосадском позоришту) и ево сада је дошло време да се то реализује у Српском народном позоришту – рекао је редитељ Андраш Урбан.

У представи играју:

Драгиња Вогањац, Јелена Антонијевић, Јована Мишковић, Миа Симоновић, Ивана Панчић Добродолац, Анђела Пећинар, Катарина Брадоњић, Душан Вукашиновић, Димитрије Аранђеловић, Марко Савковић, Пеђа Марјановић, Аљоша Ћидић и Данило Миловановић.

Премијера је планирана за октобар.

Извор: snp.org.rs

Харис Пашовић
фото Марија Ердељи

За мене је ово представа о љубави

Интервју са Харисом Пашовићем, аутором
и редитељем представе Свет могућности

Свет могућности, за коју Харис Пашовић потписује текст и режију, премијерно је изведена у Српском народном позоришту 6. априла 2024. Представа обрађује тему живота особа са инвалидитетом и захваљујући сарадњи са институцијама које раде са особама са инвалидитетом, самим корисницима тих институција и њиховим породицама, доноси један аутентичан приказ њихове стварности и свакодневице.

Свет могућности је настала као резултат регионалног пројекта у оквиру програма Креативна Европа, а поред Новог Сада и СНП-а, у раду учествују и Центар EAST–WEST из Сарајева, Град театар Будва и Плесни центар „Тала“ из Загреба. Након новосадске премијере, **Свет могућности** се игра и у Сарајеву (11. мај), Загребу (27. мај) и Будви (15. јул). Са аутором и редитељем Харисом Пашовићем разговарамо о томе како је текао рад на представи и у чему је значај обраде оваквих тема када је у питању позоришна уметност:

Од рађања идеје за ову представу, па до њене реализације прошло је више година. Шта бисте у овом интервјуу моли рећи, каква је ово представа? Шта она за Вас представља?

За мене је ово, пре свега, представа људи са развојним потешкоћама, представа о читавом једном универзуму; о том једном свету који је потпуно посебан. То што смо ми у том свету открили, пронашли, то што постоји тамо, то је једна огромна љубав и за мене је ово представа о љубави.

У уводном делу драмског текста стоји овако: „Необична је стварност света о којем ћемо још говорити“. У чему лежи значај пројекта и значај те необичности?

Мислим да је највећи значај овог пројекта у погледу његовог обима, и у смислу времена, и инвестиције, и партнерства са још три земље, и сарадње са Креативном Европом. Значајан је и по тематици јер он говори о теми која није тако честа у позоришту, не

Милан Ковачевић и Аљоша Ђидић
фото Марија Ердељи

Сања Ристић Крајнов и Александар Сарапа,
фото Марија Ердељи

Јелена Антонијевић и Гордана
Ђурђевић Димић, фото Марија Ердељи

Лидија Стевановић, Марија Фелдеш и Раде Перовић, фото Марија Ердељи

само код нас, него ни у Европи, а то је свет особа са развојним тешкоћама. У нашем конкретном случају, то су особе са аутизмом и церебралном парализом.

Сам рад на представи траје дуже од једину дана. Који је семен у раду био најизазовнији и које су то партнерске институције које су вам биле помоћ и подршка у целокупном трајању пројекта и припреми представе?

Ми смо одмах схватили да се ради о једној изузетној одговорности кад је у питању ова тема, кад су у питању особе које су погођене развојним тешкоћама; њихови блиски: родитељи, родбина и људи који раде с њима: дефектолози, психолози, физиотерапевти, сви они који су око њих и који покушавају да њихов живот учине квалитетнијим, што је више могуће. Сарађивали смо са изузетним институцијама: пре свега то је школа „Милан Петровић“ у Новом Саду – ради се о једној веома, веома квалитетној институцији, која ради на високом стандарду. Ја некако увек говорим да је у питању један скандинавски стандард кад говоримо о социјалној заштити. То је, пре свега, заслуга Славице Марковић, која је била дугогодишња директорица те школе. Она је сад у пензији, али је и, да тако кажем, одгојила један велики број сарадника; они су научили, они су радили с њом и данас су феноменални стручњаци. Већином су то

жене, што је исто врло занимљиво. Ми смо радили са школом на Новом насељу и са дневним центром на Клиси, тако да су нама јако помагали и још увек нам помажу и сами корисници, њихови родитељи, њихова родбина и, наравно, особље запослено у школи „Милан Петровић“. Радили смо и у Будви, јако добро и значајно, са једним мањим центром, радили смо у Сарајеву, такође са две институције, тако да смо некако ушли у тај свет, колико је то могуће, а са друге стране, јако пуно смо учили о свему томе.

Да ли ће неко од корисника тих институција са којима сте сарађивали, или уостало неко од особа са инвалидитетом, бити на сцени?

Ми се надамо да ће пуно њих доћи у публику и да ће нас гледати, поготово они који могу да дођу у позориште, уз пратњу. Такође, ми смо некако замислили да глумци играју врло тешке облике аутизма и церебралне парализе, јер не би било могуће да сами корисници играју себе, али имамо један изузетак: млади музичар из Будве, Матија Молчанов, који сада завршава средњу музичку школу и који је изузетан пијаниста, појавиће се у представи као музичар и свираће. Све остало играју професионални глумци који су много времена посветили истраживању, дружењу са особама са развојним тешкоћама и њиховим породицама и терапевтима.

Матија Молчанов
фото Марија Ердељи

Особе са инвалидитетом су, нажалост, кроз векове биле изложене различитим облицима дискриминације, из страха, незнања, сујеверја и из различитих других разлога – да ли је то данас, у XXI веку, промењено? У којој мери позоришна уметност може да уочи на проширење свести када је ова тема у питању?

Захваљујући особама са развојним тешкоћама, њиховим терапеутима, једном значајном броју активиста, свест о особама са развојним тешкоћама почиње да се мења. То је далеко од идеалног, али је она сада ипак боља, да тако кажем, него што је била пре десет или двадесет година; није још увек тамо где треба да буде, али је боља и то је један добар знак. У том смислу, мислим да уметност треба много више пажње да поклања тој теми. За мене је живот особа са развојним потешкоћама уметност. Начин на који они живе и начин на који њихове породице живе са њима заиста је уметност. И не мислим ја да ми нешто чинимо њима – просто, они чине нама кад ми радимо са њима.

Сања Ђукић

Марко Савковић, Гордана Ђурђевић Димић
и Александар Сарапа, фото Марија Ердељи

Јелена Антонијевић и Раде Перовић
фото Марија Ердељи

Позориште МОЖЕ да мења свест

Интервју са **Марком Савковићем**, глумцем:

„Обожавам изазове! Чини ми се да ме управо они подстићу да се крећем најпре, дају ми простора за најпредак. Глума је, између осталог и ширеније, а неке улоге моју биће изузетни тренери.“

Марко Савковић, фото промо

Марко Савковић је рођен 1988. године у Ваљеву. Љубав према позоришту и глуми наследио је од оца Зорана. Своје прве глумачке кораке направио је у аматерском позоришту „Раша Плаовић“ на Убу, након чега је одлучио да упише Академију уметности у Новом Саду. Дипломске студије је завршио 2012. године у класи професора Бориса Исаковића, док је мастер студије завршио код професора Томија Јанежича. У Српском народном позоришту одиграо је значајан број улога. Својим трудом, радом и талентом доказао је да са лакоћом може да тумачи дијаметрално супротне ликове и да с невероватном прецизношћу дочара најразличитије карактерне особине, стања и емоције својих ликова. Публика је имала прилике да га гледа у представама *Свет могућности*, *Небески одред*, *Ревизор*, *Скупиљачи ђерја*, *Госпођа министарка*, *Јованча на ђују око свећа*, *Ујез*, *Поновно уједињење две Кореје*, *Поемеса*, *Бершове кочије или Сибила*, *Пожар*. *Лаунс / Конспирације* или *Тамо где смо остали*, *Голманов сних од ђенала*, *Илустрирана енциклопедија несвајања* и другим. Поред позоришних улога, Марко иза себе има бројне телевизијске и филмске улоге.

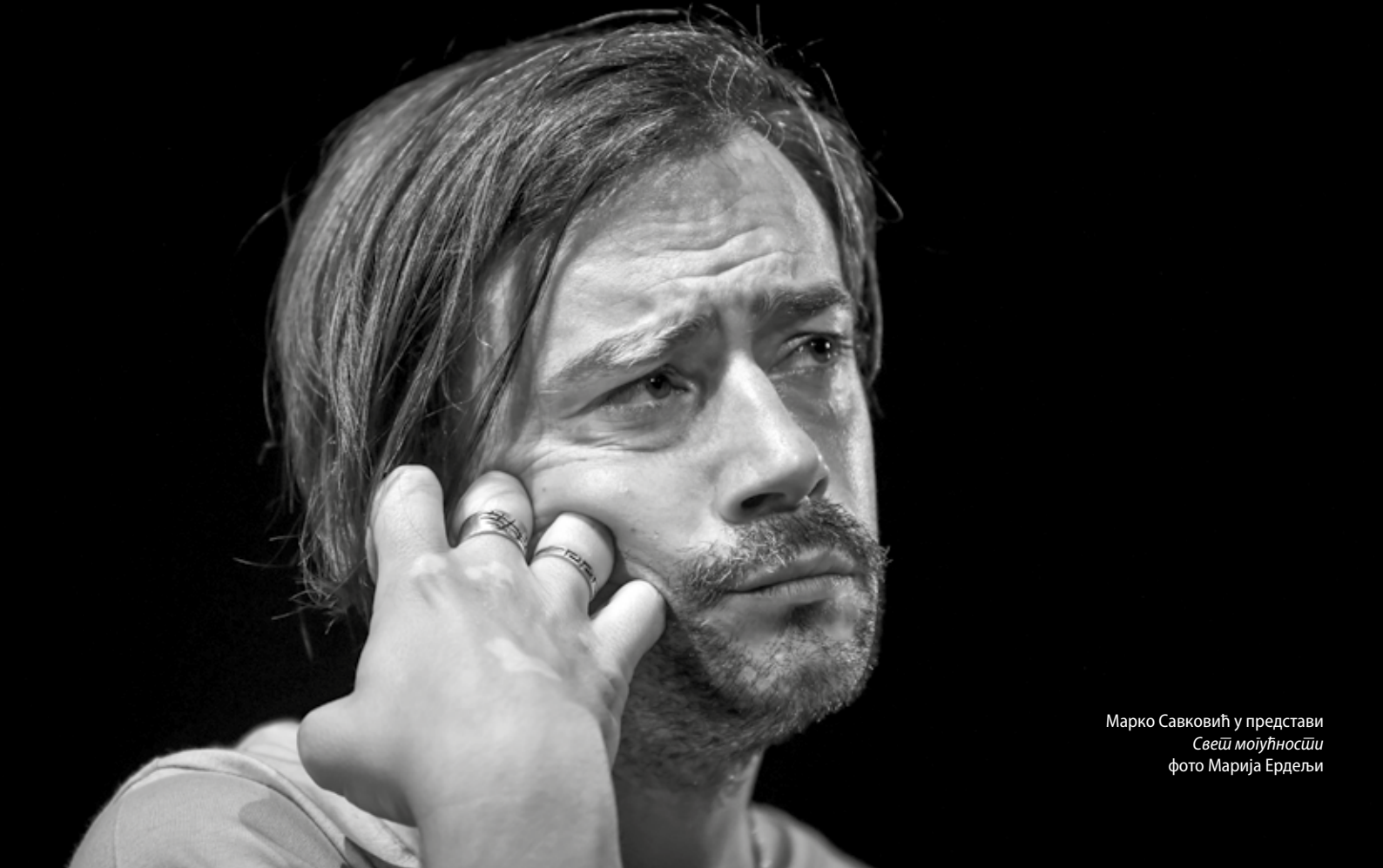
У представи Свет могућности, редитеља Хариса Пашовића, тумачише више ликова, али најдуже се задржавао у лику Љубе, човека са аутизмом. Колико сте пре почели овој пројекта знали о аутизму и на који начин ова представа, али и Ваши ликови у њој, доприносе промени свести у друштву?

Морам да признам да сам, заправо, врло мало знао о аутизму. Информисао сам се углавном из медија, који се заиста недопустиво мало баве овом

темом. Не сећам се када сам последњи пут погледао неку емисију или филм који тематски обрађују животе тих људи. Не кажем да их нема, али нису довољно заступљени. Између осталог, ова представа је и имала задатак да, колико год је могуће, подигне свест људи о овој теми. Наравно, нисмо хтели ни у кога да упиремо прстом, да се бавимо тиме ко је крив, а ко није. Хтели смо, једноставно, да приближимо публици њихов свет, њихове емоције, надања, страхове, али и животе њихових родитеља и терапеута, чији је удео у њиховим животима, просто, немерљив. Не верујем да позориште може да мења свет, али свест и те како може!

Свет могућности нам је, између осталог, пружио могућности да осетимо емоције којима се воде сви ликови на сцени, да проживимо њихова надања и снове, да увидимо предрасуде и да се освесимо у њој начину на који им ми, свесно или несвесно, стварамо прејреке. Колико су Вам помогли сусрети са особама са њојешкоћама?

Сусрети и време проведено са њима веома су посебна искуства. То је нешто што остаје урезано у срцу до краја живота. Њихов свет је пун енергије, љубави, среће и та енергија и емоција врло лако прелазе на нас. Доста смо се дружили, разговарали, шетали се, чак смо и неколико сцена одиграли заједно са њима. У тим тренуцима престаје глума, позориште и почиње неки нови свет, нека магија, нешто што нисам сигуран да може да се опише речима. Све ово нам је много помогло у грађењу улога и грађењу њиховог света. Без сусрета са њима, сигуран сам да не би било ни представе.

Марко Савковић у представи
Свећ мојућности
фото Марија Ердељи

На конференцији за медије изјавили сће да сће све време имали на уму велику одговорност. Колико се збој шчога разликовао Ваш ђрисћуј овој улози у односу на осћале?

Мој приступ свакој улози је углавном исти. А то подразумева: одговорност, студиозност, етику, мотив, надахнутост и самопоуздање и сваки од тих фактора ми је веома битан. Ништа од тога се није променило ни у овом процесу, али мислим да је овога пута одговорност преовладала. Некако ми се стално провлачила кроз главу и то *великим словима*, на проби, пре пробе, код куће, у сновима... Ово је ипак процес који немаш прилику тако често да радиш. У оваквим ситуацијама схваташ како ниси битан ти, него *ћи* људи и трудиш се, сваког тренутка, да њих ставиш у први план.

Сам редићел је за ову ђредсћаву рекао да ђредсћавља и ѓлумачки и ѓудски изазов. О чему сће размишљали и са каквим изазовима сће се Ви суочавали док сће се ђрићремали за своју улоју?

Између осталог, позориште ми је занимљиво и због тога што те стално вуче у размишљања, преиспитивања и суочавања са одређеним изазовима. Обожавам изазове! Чини ми се да ме управо они подстичу да се крећем напред, дају ми простора

за напредак. Да бих се изборио са изазовном улогом као што је ова, морао сам да изађем из зоне комфора, тј. из неке сигурне луке. Марк Твен је рекао: „За двадесет година, бићете више разочарани стварима које нисте учинили него стварима које јесте. Зато испловите из сигурне луке. Истражујте. Сањајте. Откријте.“ Волим овај цитат, јер ме инспирише и у животу и у грађењу изазовних улога.

Марко Савковић у представи
Свећ мојућности
фото Марија Ердељи

*У неким ђредсјавама, ђођуш ђредсјава По-
жар. Лаунц / Контраст или Тамо где смо остали
и Небески одред, ђроживљавађе ђрауме ли-
кова које ђумачиђе. Како ђе ђрауме уђичу на
Вас када се сђусђи завеса?*

Такве улоге су изузетно комплексне и тешке. За њих је потребна посебна припрема за улазак у пред-
ставу и излазак из ње. Лагао бих када бих рекао да
оне не утичу на мене. Утичу и те како, на расположе-
жење, емоције и снове, али сам свестан да глума
мора да кошта ако јој приступамо на прави, за мене
једини начин, а то је проживљавање, садашњи тре-
нутак и истина. Мислим да сада већ имам довољно
искуства да знам како да се дистанцирам од таквих
улога и унутрашњих ломова који ме изазивају, који
трају и по неколико дана. Трудим се да своју профе-
сију одвојим од приватног живота, да направим ба-
ланс. Приватни живот ми, заправо, највише помаже
у том дистанцирању од тешких и психички захтевних
улога. Гледам да своје слободно време проведем на
неки леп и опуштајући начин, поред своје девојке,
која је мој извор свега лепог, доброг и светлог, поред
пријатеља и породице.

*У Срђском народном ђозоришђу одђирали сђе
значајан број улођа. Неке од улођа сђе иђрали на
Камерној сцени, а неке на сцени „Пера Доброно-
вић“. Коју сцену Ви лично више ђреферирађе?*

Сцена није само сцена. За мене је свака сцена је-
дан мали свет и један живот који живим тих сат, два
или три. Из тог разлога ми није битно која сцена је у
питању, све су ми драге јер их гледам неким другим
очима.

*Ваш ђлумачки ођус је разнолик. Тумачили сђе
ликове са друђђивене марђине, бунђовнике, оне*

*са израженим моралним начелима, али и оне
без њих. Шђа је Ваша водиља ђриликом избора
улођа?*

Нисам сигуран да имам одговор на то питање. Не
размишљај пуно приликом избора улога. Можда то
није добро, можда није ни паметно, али имам став
да свака улога може да ми помогне да будем бољи.
Глума је, између осталог, и тренинг, а неке улоге могу
бити изузетни тренери. Ја не могу да знам које су то
улоге, зато их већину прихватам.

Ивана Кркљуш

почеци: Марко Савковић са оцем Зораном
у представи *Чаруја* Позоришта „Раша
Плаовић“, Уб, фото „Раша Плаовић“

Марко Савковић, сцена из *Небеској одреда*
фото Александар Рамадановић

Не бих да покварим утисак

Интервју са Душаном Јакишићем, прваком Дrame СНП-а, добитником Златне медаље „Јован Ђођевић“, највишег признања наше куће.

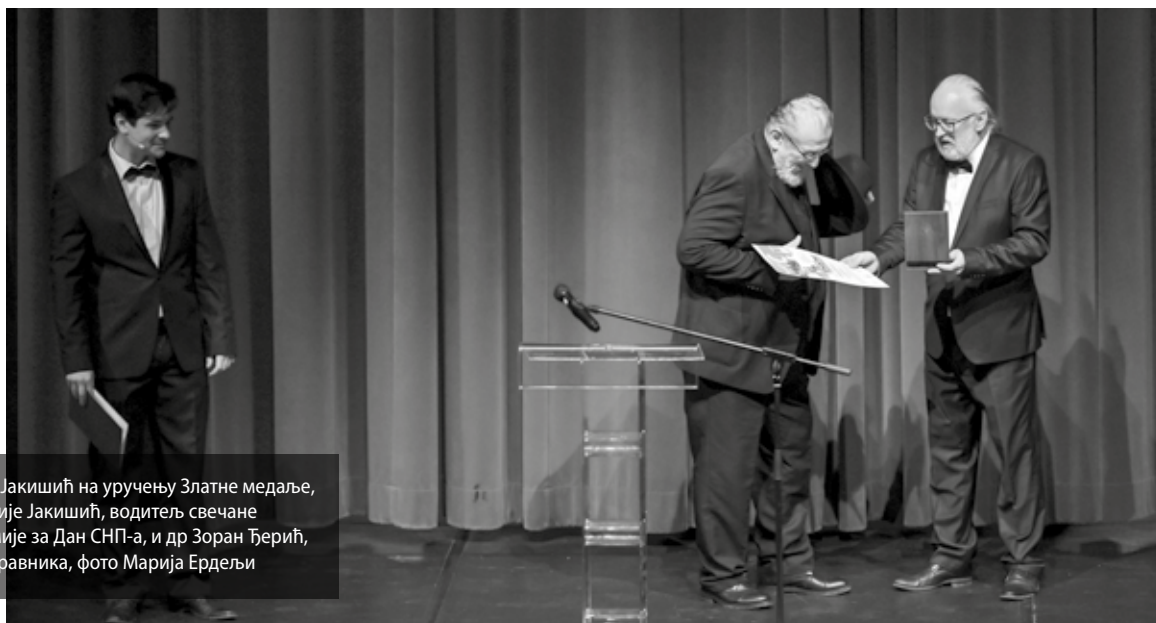
Душан Јакишић, фото СНП

„Велики бард СНП-а, беспрекорно је одиграо читав низ улога у нашем театру а и ван њега. Својим посебним хабитусом, гласом и талентом владао је сваком сценом и филмским кадровима у којима се појавио. Његова каријера обележила је читаву једну епоху. У духу времена у којем је радио и стварао, прилагођавао се сваком новом глумачком изразу“ – из образложења за Златну медаљу

Ово би у принципу требало да буде интервју исцрпљивајући наградом за животно дело. Каква је његова однос према раду до награде?

Ма, добро... Постоје награде који ниси добио, а заслужио си их, а добијеш неке које је и неко дру-

ги могао добити. Знам, када ми је Соња прочитала образложење, да сам је питао: „Јесам ли то ја? Ја ту себе нисам препознао уопште.“ Ма ја никада нисам био нешто за каријеру, да сам био, остао бих у Београду. Овде сам провео мирнији живот, лепши живот, породичан. Могао сам колико-толико да утичем на породицу, нарочито на своју децу. И то је некако важније, да очуваш породицу, пре него да одеш и да будеш... И овако, након ове три-четири серије што сам их радио, па кад ме неко препозна, ја се питам: „Што ли ме је препознао?“ Читав живот могу да ходам како хоћу, да не размишљам. Читав сам живот тако ходао, нисам зазирао. Нисам никад имао појма да ће мене неко препознати. У животу. То ме никад није занимало.

Душан Јакишић на уручењу Златне медаље, Григорије Јакишић, водитељ свечане академије за Дан СНП-а, и др Зоран Ђерић, в. д. управника, фото Марија Ердџи

Како је кренула каријера када си завршио Академију?

Ја сам јако лепо почео да радим у Београду, јако лепо. Од Драгана Кресоје, који ме је, за сваки филм који је радио, звао да бар нешто одиграм, па сам радио са Жигоном у Бањалуци, са Македонцима, у Хрватској са Борном Балетићем. Радио сам велике улоге. Волео сам да идем са стране, у провинцију, јер сам знао да не могу у Београду, у Београдском драмском, добити велику улогу. У Вршцу сам радио две-три представе, па са Златком Свибеном, са Владом Лазићем, па сам радио и у Ужицу. Ма радио сам са великим људима, редитељима, са легендама овог нашег посла. А Стево Жигон, са којим сам био кућни пријатељ и који ме је обожавао као младог човека, овако, да ми кључеве и каже: „Ево ти кључеви од Хвара, иди у моју кућу.“ Па сам ишао, летовао. Нема са ким нисам играо док сам био у Београду седам година.

Како ће је људи довео овамо, у СНП?

Јовица Павић је режирао у Звездара театру *Ђенерала Негућа* и све је било у реду, подела прихваћена. И онда је Бата Бубулеја [Данило Бата Стојковић] питао: „Ко је овај? Како изгледа?“ Па му рекли како сам висок, крупан. Он каже: „Е, онда ја нећу играти.“ И мене избаце из поделе. Пошто је моја садашња жена, тада смо се забављали, стажирала у Зрењанину, а у то време био је рат, инфлација, дођем и ја у Зрењанин. Знам да ћу долазити често, а немам пара, реко, било би корисно да нешто радим. Дођем у зрењанинско позориште, имам заказано код директора, па му кажем: „Ја ћу у наредних годину дана бити често у Зрењанину, па ако би Вама био некакав интерес, ја бих волео да радим.“ А директор записа моје име, али каже: „Па ја Вас не знам, не могу сада, не знам ни ја шта...“ Ја се дигнем и одем.

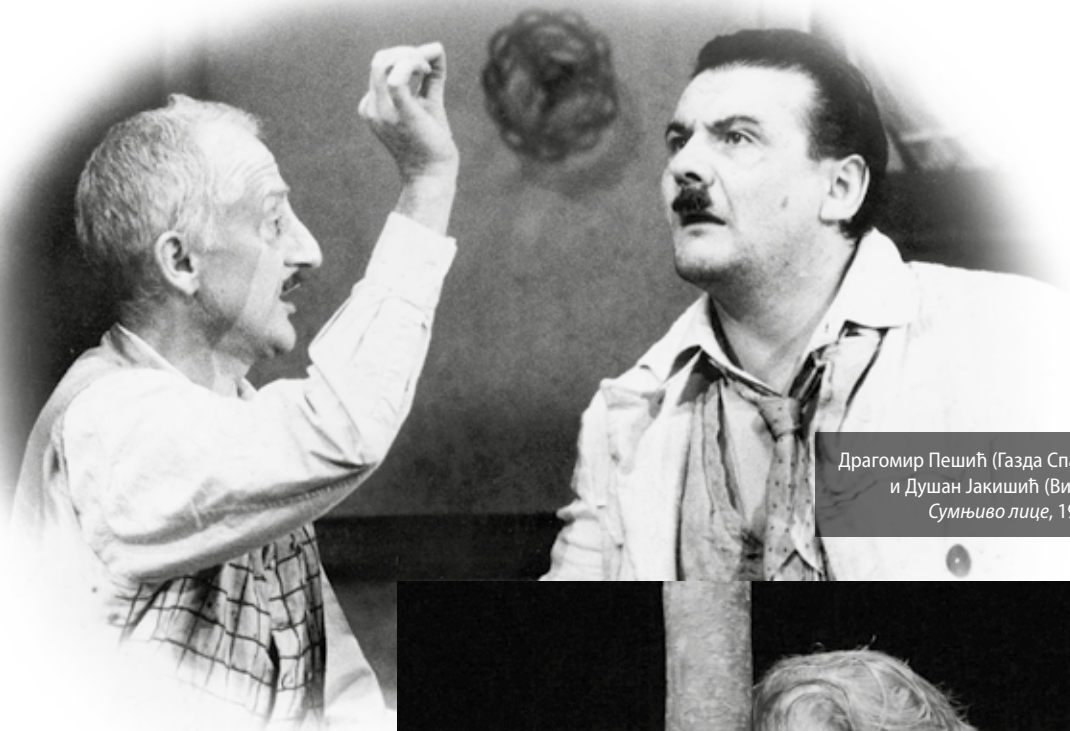
Четири-пет дана је прошло, зове ме њихова уметничка директорка и каже: „Јао, Дуле, је л' знаш шта је било!? Треба да почнемо са радом на представи *Ђенерал Негућ*. Звездара има првенство, а ми почињемо недељу дана после њих.“ И звао је Сениша Ковачевић директора и питао: „Је л' све спремно? Јеси ли нашао оног младог иследника?“ А директор каже: „Па био је неки момак...“ „Ко је? Како се зове?“ Овај погледа у свеску: „Душан Јакишић.“ А Ковачевић: „И, шта си му рекао?! Па будало!“ и извређа га најстрашније. Каже: „Зови га одмах!“ И исприча то уметничка директора, а јој кажем: „Можда и пристанем, ако ме директор буде звао.“ Зове он, извињава ми се човек и каже да би ме одмах примио. Ја кажем: „Е, сад не можете да ме примите, могли сте онда, а сад хоћу хонорар и припреме.“ А кад је прошла премијера, онда кажем: „Е, сад хоћу да ме примите.“

(смех) А док сам радио тог *Ђенерала*, великих сам проблема имао. Небојша Брадић је режирао. Знаш, када некога слушаш, не разумеш ништа од оног што он говори. Онда ја њему говорим, он мене ништа не разуме. Три пута сам паковао ствари, једном сам се исплакао у гардероби у којој сам живео месец и по дана у Зрењанину и отишао на станицу са комплет стварима, чекам аутобус за Београд. Мислим се, само ћу јавити да нађу неког другог. Чекам и кажем себи: „Враћај се, мајмуне, ако сад одустанеш, читав живот ћеш одустајати.“ И сетим се онога што је нама професор [Раде Марковић] једном рекао: „Доћи ће тренутак када нећеш знати шта да радиш на сцени, нећеш знати шта ћеш са улогом. Упорно понављај текст и своје грешке. Понављај, понављај, понављај и нешто ће се десити.“ Ја сам сигурно 15-20 дана до премијере, када се у 1-2 по подне заврши проба, одлазио нешто да ручам, па се вратим на сцену, упалим светла и радим. И дочекам њих на вечерњој проби и онда са њима још пробам и тако сваки дан. Одем на премијеру у Београд, ону са које сам избачен, вратим се и кажем: „Сад ћу их поразбијати!“ Ја видим кол'ко ја сад могу. У по ноћи си ме могао пробудити и рећи текст – одмах бих ушао у причу. Ето, тако ми је помогла та реченица професора које сам се сетио. Изгледа потпуно апсурдно да понављаш грешке. Не знаш шта ћеш, понављаш. Радиш, радиш, радиш. И онда тако, ваљда, провали неки осећај. Осетиш неку сигурност, нешто што те... Осетиш да можеш да радиш како год хоћеш, шта год хоћеш. Текст ти је ту, све ти је ту. И креће генерална и ја крећем да играм. Сви гледају у мене – шта је. А ја цветам, видим да је то то, нема шта. Брадић ми више ниједно слово није рекао. Кад је изашла премијера, онда је Сениша јавно рекао: „Од мојих 12-13 представа *Ђенерала Негућа*, колико их је било, ово је најбољи иследник!“

И деведесет друге сам још практично у Зрењанину, с тим што и даље имам представе у Београдском драмском, и зове ме Сениша да дођем у СНП где је он тада био управник. Кажем: „Шта ћу, како ћу? Женим се овде.“ Он каже: „Плаћаћу ти стан и наћи ћемо ти и жени посао! Ја бих јако волео да дођеш и будеш у СНП-у.“ И ја питам тадашњу девојку, која се баш обрадовала јер је и студирала у Новом Саду. Тако смо дошли, ја сам мислио на годину-две... И онда ми се роди син Григорије. Видим да ми је у Новом Саду океј. А кад сам био на Академији, говорио сам да могу свугде ићи, само нећу у Нови Сад. Али, ето, видиш, нема где ти оћеш, него где те упуту...

После њога се ниси враћао у Београд?

Пази, пошто сам већ радио представе са Мија-чем, прво *Сумњиво лице*, па онда и остале, звао ме је деведесет четврте да у Југословенском драмском

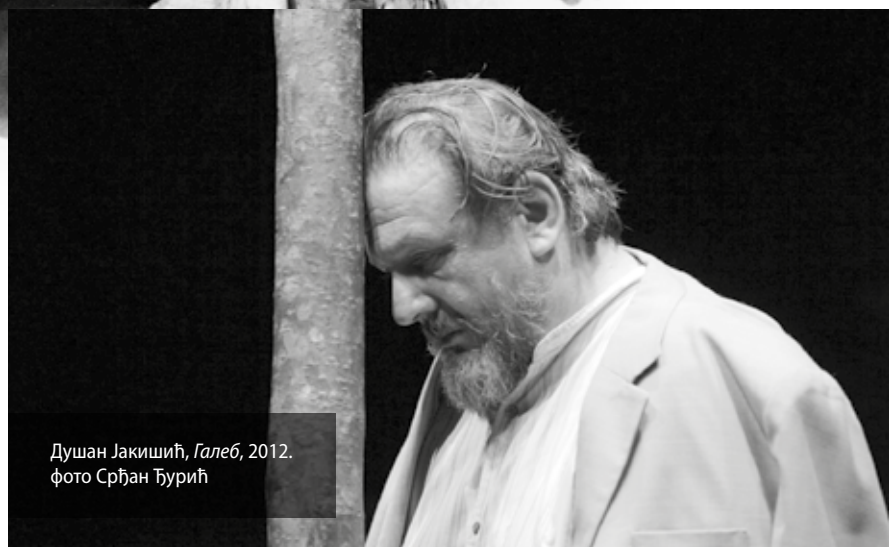

Драгомир Пешић (Газда Спаса)
и Душан Јакишић (Вића),
Сумњиво лице, 1994.

играм *Троила и Кресида*. И одлазим, пет дана радим, тек се рат завршио, инфлација, још није Деда Аврамов динар... Скуп аутобус, а плата шест-седам марака. А Ћирилов обећао: „Завршиш премијеру и споразумно те преузимамо код нас.“ Али мени је некако било... Григорије је имао месец и по дана, ја нит имам пара, путујем, дођем кући а жена сама са дететом. Прво јој је дете и она је несигурна. И назовем Мијача и кажем: „Ја немам од чега да живим. Дете ми има месец и по дана, не могу оставити све и још правити трошак доласцима за Београд. Професоре, ја стварно не могу. Мени је јако жао...“ Мијач ћути па каже: „И мени је жао. Шта да ти кажем. Ако мислиш тако, океј.“ И нисам се показао. Да сам отишао, другачије би некако ишао живот. Али после, кад се осврнем уназад, ја сам очувао брак и децу сам васпитао.

Какав је њозоришни љуџи којим си ишао?

Некад сам се волео правити (чак и у *Галебу*) да сам глуп, да не разумем. Онда ништа, нико... Знаш, некако волим да потпуно спустим ствари тако да ме мало посматрају. Онда мени буде лакше, онда пливам како ја `оћу. Имао сам неке чудне методе и путеве. Кад си млад човек, имаш један пут којим знаш да идеш. Па ти онда, можда, неко нађе, у студентским данима, неки други пут. А талентовани људи, уз рад, проналазе и неке друге путеве који се отварају, онда имаш могућности – нећу ићи само `вамо на југ, има и на северу, на западу, и североистоку неких других путева. Онда више знаш, више осећаш, више про-

Душан Јакишић, *Галеб*, 2012.
фото Срђан Ђурић

мишљаш, знаш шта те чека. Кад си млад човек, онда не знаш шта да очекујеш, не знаш ништа. Ја сам зато био склон да увек штитим младе људе. Имао сам поштовања према старијима када сам био млађи. Они су мени могли да кажу шта год хоће, ја глас не бих повисио.

Поштовање колеџа њи је, очигледно, било важно?

Нађи младог човека сад, од почетка моје каријере, на кога сам подигао глас – одма` ми главу, овде сеци. Никад. Ја то сматрам својим великим успехом. Стварно. То тад нисам знао, док сам то радио, него сад видим кад се осврнем. Могао сам тако са својим парњацима са којим сам добар. Он на мене пљуне, ја на њега. Онда дођем кући и кажем себи: „Што ти то треба?“ Ниси доминантан. Доминантан си кад ћутиш, кад се смејеш, и он ће се постидети. А да сам на младог човека, дошао тек... Ја знам како је мени било. Како ми је било, ето, у Зрењанину, кад сам плакао и напуштао... Кад сам био млађи, јако ми је сметало кад неко нарушава мој простор, а ја њему не сметам ништа. Тако и на пробама. Сад имам оби-

Новак Билбија (Васа Вучуревић), Душан Јакишић (Лаза Паунов) и Лидија Стевановић (Боса Катанић), *Мрешћење шарана*, 1996.
фото Бранислав Лучић

Душан Јакишић,
На Дрини ћуприја, 2016.
фото Срђан Ђурић

Гордана Ђурђевић Димић (Госпа Пеза) и
Душан Јакишић (Помпеј), *Мера за меру*, 1998.
фото Бранислав Лучић

чај питати: „Ко игра?“ Кад прочитам поделу, кажем: „Хвала, не могу.“ Има неколико људи са којим сам добар, али са којима је јако напорно радити. И онда кажем: „То је екипа високог ризика. Не желим.“ Што да се под старе дане малтретирам и размишљам да ли ћу нешто рећи. Сад нећу ништа рећи, сад сам се потпуно смирио и довео себе некако... Видео сам да је то моја слабост. Што морам на све реаговати? Не желим то. А никада нисам трпео неправду. Поготово као млађи. Не трпим је ни сад, него се сад ухватим како ме уопште не занима да ли ће се неко свађати, да ли ће се неко потући. Могу мирно да седим. А некада то нисам могао, поготово кад неко дира млађе колеге. Био сам увек саосећајан према младим људима јер знам како сам се ја осећао. И онда, кад неко заглами и буде непријатан према младом човеку, сад то не трпим. Он има право и да не зна, да се не сналази, да није разумео...

Никада се у животу ни на Технику нисам изгаламио. На управника могу. Као што сам једног отерао у... А има људи који на Технику гледају као на нижу расу. А ја се портиру лепо јавим, а за управника ме... Ако треба неког да понизиш, понизи вишег од себе. Ако уопште треба. Е, то јесам ја. То сам Григорију прво рекао када је улазио у позоришни свет. Сећам се да сам једном Шацу, Стевана Шалајића, питао: „Шацо, имаш ли ти неку мрачну страну у својој каријери? Ти си тако један човек питом...“ (*имиџира*) „Имам, Дуле! Месец и по сам, скоро, био директор Дrame, в. д. То ми је највећа мрља у каријери.“ То ми увек падне напамет.

Шта је, ђо шеби, у љуми најважније?

Нисам волео када се ради нека комедија или не-обичан текст који је већ подигнут на две лествице. Шта год да ти додаш и кренеш да шмираш и правиш, то није то, онда се губи све, конструкција се губи. Да сад не наводим примере. Рекао сам: „Ја нећу тако да играм. Еј, бре, ово је текст који је већ подигнут и то је глупост играти.“ Ако га нећеш играти савршено као да је истинито, е онда неће добити смисао ни код публике ни код глумаца. И публика каже: „Види какве они лудости играју као да су стварне.“ Не подносим кад се глумац не разуме. Публика је платила да те чује. Мораш говорити јасно. Ни шапат није шапат (*гласним шайашом*) него је шапат, али да се чује. Тако те неке ствари. Ја сам купио те обичне ствари. Али те обичне, веруј ми, чине живот. Онај ко све мистификује, нешто прича: „Нешто ја ово, нешто као улазим ја у лик...“ Иначе, никада нисам волео то – мистификацију, прављење улоге. Ја и дан-данас не знам како правим улогу. Као да скочиш у реку и пливаш. И онда негде налетиш на грану, негде на бусен, негде на вир, негде на ово, на оно... И нисам никада прихватао улоге које нисам осећао. Али када их прихватим, онда радим сто посто.

И поштовање. Глумци, у костимима из представе, оду у кафану. До дан-данас, када обучем костим, не дозвољавам да ме види ико ко није из представе. Кад играмо на Камерној сцени, па се брзо пресвучем и изађем, буде ме срамота, па стојим на вратима, чекам да сви изађу да уђем у свој ауто. Ја, приватно, савршено осећам срамоту, док ме сцена штити од било какве врсте срамоте. На сцени могу да урадим свашта. Могу го да се скинем. Нисам ни свестан шта могу. Још док сам био млад... Сад можда не бих дозвољавао да ме малтретира неко, али док сам био млађи, без проблема бих све урадио јер мене штити сцена. Али не говорим само у смислу срамоте него у дубоко унутрашњем, моралном смислу, колика је разлика између мене, приватно, и мене, на сцени.

Има ли неких необичних ствари које су њи се доиђале?

Било је необичних ствари. Рецимо, одбио сам да играм ово што су радили о деци која су изгорела у пожарима – у Контрасту и Лаунцу. Режирао је Миа Кнежевић. Звали су ме сваки други-трећи дан да играм. Кажем: „Не желим то да играм. Не могу то да играм.“ И зове ме управник и каже: „Дођи, молим те, седи, прочитај текст на проби и кажи да нећеш.“ И ја дођем. Они већ седамнаест дана пробају. Дају ми текст, прочитам га, али га не могу прочитати нормално. Почео сам да плачем. Сузе ми лију, а ја читам. И тајак. Миа ми је рекла: „Само научите текст и баш тако.“ И буквално је тако било. Сваку представу коју сам одиграо, нисам могао, овде ми је стајало, сузе су ми лиле. И сваки пут ми је било мука. Не могу рећи да сам имао неку врсту задовољства, нисам је имао, јер је то толика мука да ниси могао имати задовољство. Али у свему томе, све што сам могао, ја сам дао. Разумеш? И каква год да је представа, кад ти знаш да си дао све и да си се трудио, да си све уложио, то некако има смисла. Кад дођеш да ошљариш представу, то нема никаквог смисла.

Да ли би сада ишао неким дружим њућем када би могао?

Ја бих сад могао, што је мој професор говорио, али му нисам веровао, сад бих могао набројати четири-пет момената у животу због којих је вредело радити овај посао. И по осећањима и по свему. То је тих неких четири-пет момената, када можеш да кажеш да си био близу уметности. Да сам дотакао нешто. Ја стварно ниједан други посао не знам како бих радио. Можда, кад би ми Бог био стриц или ујак, па да му кажем да желим да будем оперски певач, онако, моћан неки. То бих волео... А иначе, не знам шта бих друго био.

Какви су њи ѡренуци?

Те тренутке осетиш док играш. И то не читаву представу, него просто ухватиш тренутке, који су надреални, кад кажеш: „Шта је ово?!“ Има тих неколико тренутака у којима сам осетио да то више нисам ја. Мислим, свестан сам да сам ја. Али, толико сам у неке ствари улазио, током година, да сам дотакао неколико таквих тренутака. Професор нам је говорио: „Будите свесни, ако дотакнете један-два таква тренутка.“ Ја сам их имао више од два, можда четири-пет. Тако неких нестварних тренутака на сцени. Они се не могу сада речима описати. Можда неко ко би био склон речитости и писању. Као када сам, у *Смрћи Ивана Иљича*, осетио смрт на сцени. Је л' се сећаш некада, кад си улазио у неке куће и кад мртавац има неки посебан мирис? Да ли је то психолошки умишљај или шта ли, али ја сам тај мирис осетио једном на сцени. Јер нас је овај излуђиво. (смех) Тада сам после 18 година пропушио. Ја сам чак и за *Галеба* говорио – ко ће доћи шест и по сати да гледа... Али видео сам да се ту нешто дешава. Осети то човек. Било је тренутака и у *Иљичу*, али *Галеб* је био чудесна представа. Волео бих да се игра и даље. То је представа која се игра једном у животу. Чак не бих волео ни да покварим утисак неком другом таквом представом. Као што сам једном био на омладинској радној акцији, кад сам био гимназијалац, па кад су ме звали следеће године, кажем: „Нећу.“ „Што нећеш?“ „Нећу да покварим утисак.“

Желиш ли још нешњо за крај да кажеш?

Молим те, кад будеш обликовао ово, да што мање има посла и глуме него да има неких нормалних ствари. Људскости. Јер мени није важно да ли ће за мене казати да сам био добар глумац већ да сам био добар човек.

Душан Мамула

Душан Мамула и Душан Јакишић,
Смрћ Ивана Иљича, 2015.
фото Миомир Ползовић

ЂА СМРТ, ЂА ЖИВОТ

Интервју са **Марком Савићем**, овојгодишњим добитником Годишње награде СНП-а за улогу Боре Ђерјара, коју је посебним лумачким сензибилизишом донео на сцену у представи Скупљачи перја. Својим конциниуираним и преданим радом већ дуго даје велики допринос ансамблу драме СНП-а.

Шта је Марку Савићу тренутно важно у Позоришту?

Све више ме вуче то да, када дођем на пробу, видим човека и погледам како је, и `ајмо сада да се бавимо овим садржајем, тим тренутним осећајем. Тако увек добијеш аутентичност. Прво, то је терапеутски и за глумца, да избаци то што има у себи: што је срећан, што је тужан, што га боли нога... Али то је важно јер се глумцу приступа из тог осећаја који тренутно поседује. Па онда се деси пет различитих приступа, дођеш на пет различитих начина на пробу па онда видиш који те је највише заинтригирао. Па онда са партнером само делиш, емитијеш оно што је сада.

Колико је Бели Бора једно аушенично биће?

Како га ја видим, он је аутентичан и срећан човек. Он живи за тренутак и кроз њега гледам једну оду радости животу. Он је жељан да искористи сваки тренутак: тренутак страсти, бола, туге, све што му живот пружа. То је човек који нема сутра, за њега не постоји футур. И за тај тренутак све се даје. Ништа напола, четвртина, петина... Сад, сто посто, све. То је начин живота. Зато ја кажем да је он срећан човек,

са моје тачке гледишта. Пошто ја ипак живим по неким друштвеним нормама и формама које морам да поштујем. Ја му на неки начин завидим јер може да живи живот – (уцкање ђрсшима) инстант! То није – срце на терен, то је просто Емоција, Човек.

Марко Савић, Пеђа Марјановић,
Јован Живановић и Марко
Савковић, Скупљачи перја
фото Владимир Величковић

Ако човек на њај начин живи срећно и слободно, колико њиме доприноси да му окружење доушња да се он њако њонаша?

Ако бих гледао из своје перспективе, окружење такву врсту емоција дочекује негативно. Не баш на нож, али то не би било прихваћено.

А како је у ромском друштву?

Заправо је Саша Петровић, јер у то време није смео да прича о Југославији, кроз једну мањину (која је свуда изазивала, а и данас изазива један подсмешљив тон) желео да прикаже друштво тадашње

Југославије. А Бели Бора је ходајући контраст. Не само он, него сви Роми, сви људи у том комаду, који се бави трагањем за слободом. Бели Бора, и када освоји неку слободу, не може да издржи већ иде даље. Он када уради то што уради, када ожени девојку у коју је заљубљен, он одмах иде даље да ради. Не држи га место. То су људи које не можеш да ставиш у калуп, у шаблон, јер је жудња за слободом прејака. И све време иде по ивици живота. Ћа смрт, ћа живот. Љубав, мржња. Новац, беспарица. Од доласка таксијем до тога да буде го. И нема ниједног тренутка у ком стане и запита се – шта ја стварно желим у животу. Бора нема никаквог рација него само иде из те жудње за слободом до тренутка који се сад дешава и који сада живи. А мислим да је Бели Бора човек који се смеје, који гази осмехом. Мислим да и кад плаче, тај Борин осмех је ту све време. Осмех му је као неки сателит који му виси над главом. Зато је он срећан човек! Несрећно је то што му се дешавају ствари, несрећно је што он живи у једној кући са мајком, женом, децом, што губи све паре... Са дистанце, ми кажемо да је несрећа, а ја мислим да је то начин живота, нема ту рација. Како то да објасним? Причао ми је, давно, још у средњој школи, професор филозофије да има једно племе у Африци које у свом језику нема футур. Само сада. Сада пушим цигару, сада ти причам ово. Кафу сада пијем. Нема хоћемо ли сутра... Е, мене је Бели Бора стално асоцирао на то племе. Не треба му футур. Иако је он прихватио то да мораш од нечега да живиш, да мораш да имаш посао, да радиш да се прехраниш, али он све то ради да би испунио нечије туђе жеље и хтења. То ради да би неком другом донео мало среће. А његова срећа је и даље трагање за слободом. И трагање, трагање... И како Саша Петровић завршава филм – где је Бели Бора? Не зна се, отишао негде. Он иде даље јер нема последњу тачку. И онда помислим ко је Бели Бора. Он је као једно перце, које, како каже, кад га пустиш из аута, лети као крила да има.

А како са ове дисјанце њосмајраш цео њроцес насјанка њредсјаве?

Оно што ми је најважније јесте то да сам, током процеса, као глумац имао ту врсту слободе. То је било једно освежење које ми је много значило. Од првог тренутка када сам се срео са Дејаном Пројковским, ја сам ту слободу осетио. Једноставно сам осетио да ја то смем. То је било прећутно. И на пробама смо имали такву слободу: да мешамо делове, да мењамо редослед, померамо сцене и да се играмо и играмо и играмо. Сећам се, на премијери, да ме је Дејан на паузи упитао: „Како иде?“ И ја му кажем: „Дејане, ја уживам.“ Та слобода коју сам имао, дала ми је самопоуздање и добар импулс да своју аутен-

тичност могу да пустим а да се не упитам: „Јој, је л` то треба или не треба?“ И тако се освајање неке своје личне слободе претопило у Борино освајање слободе.

Шјџа би ѡребало да ѡражимо у ѡозоришју? Која је улоја ѡлумца у ѡоме?

Да се догоди тај један тренутак који и публика и глумци и сви људи који су тренутно присутни препознају и осете. То је магично одашиљање енергије са сцене, било којим садржајем да се бавимо, то тренутно осећање које постоји. А када глумац ужива у томе на сцени, то не може да се плати, не може да се јури. И што више плута, глумац себи допусти да ужива, и мислим да ће и публика више уживати. То је пренос једног осећаја који не може да се слаже. Апсолутно верујем да то у позоришту може много више и чешће да се дешава. То ми се сада десило, а волео бих да могу у свакој представи тако да уживам, али не могу да лажем себе кад нисам задовољан. Ако нисам себе довео до тога да уживам у неком извођењу представе, како онда могу то да очекујем од публике. Тај истински осећај, ако га поделиш, он ће гледаоца на клик подстаћи да га осети. А ми, глумци, понекад покушавамо и вештачки да створимо осећај да будемо добри на сцени да бисмо публику задовољили. Није суштина задовољавање публике него да поделимо осећај. Допусти себи да будеш срећан на сцени, публика ће то осетити и вратиће ти сто посто. Свако од нас, глумаца, има право да буде срећан на сцени и да ужива. И пре сваке представе, ако бисмо себи рекли: „Ја ћу вечерас допустити себи да пробам да будем срећан на сцени“, мислим да би атмосфера представе и осећај публике када изађе са представе, били другачији.

Како најредују ѡробе за Шћейановићево Искупљење?

Тренутно стварамо нешто између нас. Испитујемо шта свако од нас може да унесе у представу. Посматрамо тему и садржај из угла публике и замишљамо, свако из свог угла, шта би нас овде највише заинтересовало. И онда тражимо чиме бих се ја позабавио. Развијамо искрен и личан однос према садржају. И добро се осећамо јер се бавимо садржајем на сличан начин, свако из личног угла.

Како видиш ѡроцес ѡрађења лика у ѡредсјави Мишја грозница? Како си дошао до ѡоликој сћейена заѡраносји у овом докуменшарно-ајсурдном Појовићевом комаду?

То је само отвореност према тексту и садржају и машти, једноставним речима – отвореност према садржају је примање онога шта је Поповић написао.

И то је игра са собом у том тренутку. Тако ја посматрам рад у последњих 4-5 година. Сваки комад, то сви знамо, креће од нуле. И онда дође прво читање, а затим и прве импресије о тексту. Најлепши осећај. Ми смо на академији записивали те прве импресије да их не бисмо изгубили јер се, после рада од месец и по до два, изгубиш у садржају и можеш да му се вратиш према ономе што си записао. Шта ме је ту заинтриговало? То је само тај тренутак првог читања текста код куће и импресија колико ме је тај садржај обухватио, ударио, подстакао ме на размишљање. То је питање отворености и према тексту и према писцу, баш онако очишћен да пробаш да примиш садржај. Зато кажем да сваки комад креће од нуле. Први пут радим Поповића, гледао сам његове представе, читао сам га, али не знам како се ово ради. Рекао сам себи да не знам и узео сам да прочитам текст. И онда сам, допустивши себи да не знам, могао много шире да примим садржај. Тако лакше уђе у поре. Као да сам обичан пластелин па ме тај садржај некако обликује. У последње време више волим да, на такав начин, приступам тексту. Само отвореност, па први утисак, па рад. И машта! Игра. Право да се погреша. Енергија, импулс на сцени који се деси на пробама па се искористи. Има ту много ствари.

Аца је документарни апсурд. Занимљиво је како си то сручио. Покушавао сам, током процеса, да прелазим из жанра у жанра, питајући се да ли је ово реализам, да ли је водвил, гротеска, бурлеска – шта је. И онда сам прихватио да ја то не знам. Тако сам могао нешто из тих жанрова да покупим и да ми моје тело, организам каже – е, ово је право место. То је опет игра. Зато ми је процес са Ђолетом [Нешовићем] био драгоцен јер сам имао права да се играм, да маштам, да тражим, испитујем, експериментишем, проверавам. Од отворености до тога шта ти партнер нуди, отвара ми нове видике и ја се заиграм. Само посматрање партнера, гледање у то што ми ода-

шиље, како стоји, можда мисао једно одашиље, а говор тела нешто друго, емоција коју нуди, качење на то. Једно на друго... само то. Мислим да се само тако уклањају неке стеге и оквири позоришта (*губо-ким љасом*) КОЈЕ ЈЕ ПОЗОРИШТЕ. Позориште које је устоличено. Мислим да ће човек, што пре почне да склања те границе, небитно коју је академију завршио, бити способнији да прима садржај и од колега и од материјала и од редитеља. Та премиса шта је позориште – то су као неки стари окови који те вуку. Терање било ког студента глуме или глумца у неку реку или канал са границама обале, да би му рекли: ово је поток, ово је велика река – не, не, не! Утеривање глумца је ужасно. Утерај га у воду, али га пусти да бира да ли ће бити стајаћа вода или вода која тече. Нека сам изабере да ли ће бити река, море, поток, језеро... Само треба уклонити те неке стеге, калупе. Сви и даље у позоришту верују да су уметници. Не само да верују у то, већ и постоје такви уметници. А уметност је племенита реч која се односи на креирање, на стварање нечег новог, на игру, без тих сателита „То тако мора, тако треба“. Постоје, наравно, неке ствари које су математичке кад се раде одређени жанрови, на пример у стендап комедији иде је 'н, два, три, punch line, пет. То је вештина, занат, који се вежба и навежба. А лепота проба и игре увек доводи до нечег аутентичног. Можда је непотребно за представу, али нема шансе да не буде уникатно. Е, кад сам рекао себи да не знам, па читам, па ми колега даје, па му вратим, па редитељ да смерницу, па сви пробамо и што више набацујем, буквално, као пластелин кад се моделује, добија се облик. Али та лепота да само отворено примаш сваки садржај и оно што се дешава на пробама, мене то испуњава. И без мистификације. Да пробамо да демистификујемо осећај. Оно у стомаку. Онда допустиш да дође до креације.

Душан Мамула

Марко Савић, *Скуљачи ђерја*
фото Марија Ердељи

„Дани Игора Вука Торбице“ у СНП-у

ИГОРОВИ ДАНИ

од 25. до 29. априла 2024.

ДРАМА

22

ПОЗОРИШТЕ бр. 2 | 2024.

Српско народно позориште било је домаћин и организатор овогодишњих „Игорових дана“, позоришне манифестације која се одржала трећи пут заредом у част Игора Вука Торбице (1987–2020), редитеља раскошног талента. Током трајања четвородневне манифестације публика је била у прилици да погледа три његове представе, једну видео-пројекцију, као и да присуствује тематском разговору о позоришним стратегијама Игора Вука Торбице.

„Игорове дане“ је отворило *Царство мрака*, по Толстоју, у извођењу Народног позоришта из Београда. Другог дана је изведена представа *Бакхе* – *крајњак прејлед расјада*, по Еурипиду, Народног театра из Битоља, а трећег дана публика је била у прилици да погледа пројекцију представе *Приче из бечке шуме* Е. фон Хорвата, у извођењу Градског драмског казалишта Гавела. „Игорове дане“ је затворио Молијеров *Дон Жуан* Народног позоришта „Тоша Јовановић“ из Зрењанина.

ele

Засигурно је да је Игор повезивао културни простор Југославије кроз свој рад те је тако обавеза да се његово стваралаштво чува. „Долазак свих ових људи овде је сјајна прилика да сви заједно седнемо, поразговарамо о томе која је будућност Игорових дана. Што дуже његово стваралаштво буде остајало и опстајало, то ће млађе генерације које се баве позориштем или воле позориште имати прилику да виде какав је заправо уметник био Игор Вук Торбица. Прошло је четири године откако Игор није са нама, а ми за те четири године нисмо успели да створимо ништа креативније, квалитетније и вредносно веће од његових представа. Не зато што није било добрих представа већ зато што је његово стваралаштво било изузетно. Зато мислим да је то наша обавеза коју нам нико не намеће, ми то радимо из наших властитих побуда, зато смо се и одлучили да чувамо његово стваралаштво на овакав начин од заборава“, истакао је глумца Српског народног позоришта и оснивача манифестације Милован Филиповић.

К. Р., „Дневник“, 30. април 2024.

ele

Игор Бурић

Изазов и борба редитеља за глумце

У СНП-у одржан разговор о позоришним
стратегијама **Игора Вука Торбице**

Сећам се летовања у Ровињу. Назове ме један дан Игор и каже хајде отпусти мужа и дођи на клипсу, имам нешто јако важно са тобом да разговарам.

Нађемо се ми и он предложи да играм Лавинију у *Тити Андронику* две трећине представе потпуно гола.

– Размисли добро. Имах времена.

Ја после цео дан размишљам, ма цело лето, дођем спремна, проба сцене силовања и сакаћења прође супер и на крају не буде ништа од тога. Играла сам Лавинију у белој хаљини, са дугим рукавима до пода, и слиним тако пола представе, а он ми ништа не говори.

– Морао сам да шокирам ансамбл – открио је.

Овако је глумица Миа Мелхер илустровала „Позоришне стратегије Игора Вука Торбице: простор перформативног у глуми“ – тему разговора који је одржан почетком недеље у оквиру „Игорових дана“ у Српском народном позоришту. Подсећања ради, „Игорови дани“ је фестивал у сећање на редитеља који је био изузетно талентован, вредан и цењен, када је у 33. години окончао живот, запрепастивши целу (позоришну) јавност.

– Тако се од глумице тражи „сексуална“ услуга. Да се не осећа као предмет, да се осећа као коауторка, да се осећа поштовано – навела је глумица Загребачког казалишта младих у којем је Торбица режирао две антологијске представе *Хинкемана* и поменутог *Тити Андроника*. „Морао је да шокира ансамбл“, па и Миу Мелхер, зато што су у току проба глумци били концентрисанији на актуелни избор нове управнице, због чега се Торбица одлучио да усред процеса потпуно промени концепт.

Душан Вукашиновић, глумац Српског народног позоришта, Торбичине позоришне стратегије илустровао је другачије. Причом о томе како га је „те-

рао“ да буде смешан, а онда и глуп, чиме му је отворио потпуно јединствен простор слободе, које као глумац није био свестан. На крају, од импровизација се стигло до улоге Валера у *Тартифу*, представи која и данас важи за једну од најбољих у домаћем позоришту.

Вукашиновићу је Хана Селимовић била глумачки пар у тим глумачким импровизацијама од којих се кренуло у ауторски пројекат који ће завршити као *Тартиф*, док ће првобитну намеру о ауторском пројекту, потпуно без готовог драмског текста, Торбица спровести тек у Пироту, представом *Џирах или џој-ла људска џрича*. Хани Селимовић је у старту рекао да неће она сад ту да побере неки кајмак, на шта је она веома снажно реаговала.

– Сви ми знамо шта ти можеш и то смо видели – рекао јој је, изазвавши је на нешто потпуно другачије. Тако се родила Дорина, јединствена глумачка креација, а то је Хана Селимовић оценила као суштину Игоровог рада са глумцима – изазов у којем им је пружао апсолутну подршку.

Још много тога лепог и корисног се могло чути почетком недеље, на разговору у Српском народном позоришту који је водила драматуршкиња Катарина Пејовић, готово стална сарадница Торбице у раду на представама. Почевши од питања да ли се глумци ишта питају у својим позориштима и шта, Катарина Пејовић је зналачки усмеравала разговор према ономе што је Игор тако силовито демонстрирао, моћ да пред њих изнесе властите страхове и несигурност, истовремено борећи се са њима и водећи их кроз процес сигурном руком, зналачки и посвећено, брињући о сваком сегменту позоришне продукције.

Чуле су се приче како је знао да целу једну пробу посвети не само епизодној улози, него глумици која је кроз такав задатак изразила несигурност у власти – положај у позоришном систему, јер такав је систем управо нешто против чега се Игор Вук Торбица борио. Начин на који је то радио био је импресиван, јер скоро никада није одустао од својих идеја. Био је принципијелан и знао је то да образложи. Као у случају избора једног гостујућег глумца, што је Катарина Пејовић нашла у преписци са њим. Речи да му треба баш он, јер сваки глумац има аутентична својства која директно утичу на резултат.

„Дневник“, 3. мај 2024.

У позоришту се осећам као *код куће*

Миа Симоновић, глумица СНП-а
фото промо

Интервју са **Миом Симоновић**, глумицом: „Када радиш оно што волиш, мотивисан си социјално. У сваком процесу научим нешто, из сваког процеса понесем нешто, али се са сваким новим процесом враћам на почетак.“

Миа Симоновић је рођена 1992. године у Новом Саду. Дипломске студије је завршила 2015. на Академији уметности у родном граду, у класи професора Бориса Исаковића. Годину дана касније завршила је и мастер студије код професора Хариса Пашовића. Двострука је лауреаткиња награде „Предраг Пеђа Томановић“. Први пут је ову награду добила 2016, као најбољи студент мастер студија, а две године касније, када је постала стални члан ансамбла Српског народног позоришта, награђена је за улогу Ане у представи *Моћни ренџери не њлачу*. Осим ових награда, Миа је добитница награде за

најбољу глумицу у категорији регионалног програма 6. фестивала глумаца у БиХ, у Коњицу. Позоришна публика је имала прилике да ужива у њеним улогама, које је остварила у представама *Мишја грозница*, *Скуљачи ђерја*, *Била једном једна земља*, *Грамашика ђоремећаја*, *Вештице из Салема*, *Код вечиће славице*, *Моћни ренџери не њлачу*, *Три лица самоће*, *Мефисто* и другим. Поред позоришних улога, остварила је и бројне улоге на филму и телевизији.

У представи Мишја грозница, која је рађена по шекспиру Александра Поповића, а чију режију потписује Ђорђе Нешовић, шумачиће лик Јармиле. Шта Вас је код ње привукло да сте пожелели да испробате њен лик и прихватите улогу?

Пре свега ме је привукао рад на тексту Аце Поповића, чије комаде досад нисам имала прилике да радим. Када сам прочитала *Мишју грозницу*, лик

сцена из представе
Мишја грозница
фото Марија Ердељи

Јармиле ме је одмах заинтригирао и помислила сам како ће бити ослобађајуће играти га. Међутим, када смо стали на сцену, схватила сам зашто је уврежено мишљење да уопште није лако играти Поповића – на папиру све делује једноставније. За мене је то био велики изазов и срећна сам што сам га се прихватила. Јармила и сви ликови у *Мишјој прозници* људи су који имају снове, хтења и који верују да им припада више од онога што тренутно имају, а како планирају да себи то обезбеде, није ништа другачије од онога што виђамо и данас.

Миа Симоновић и Марко Савић,
Скупљачи перја
фото Владимир Величковић

сцена из представе
Била једном једна земља
фото Марија Ердељи

У представљама Била једном једна земља и Скупљачи перја до изражаја је дошао и Ваш ѿаленај за ѿевање. Колико је шешко ради-ији представе у којима ѿеваише и ѿлумише? Да ли бисише волели да у будућности радише још сличних пројеката?

Певање у представама посматрам као још једно средство глумачког израза, тако да не бих могла певање и глуму да раздвојим. У том смислу, уколико се

та песма оправдано у одређеној сцени изводи, на њу гледам кроз очи глумца, а не певача.

Мало је ѿознаио да је Сићеван Шалајић, ѿрвак Дrame Српској народној ѿозоришћа, уједно и Ваш геда. Да ли Вас је Ваше ѿородично окружење инсѿирисало да уишешше ѿлumu?

Моје најраније сећање из детињства у вези са Позориштем јесте одлазак са дедом иза велике сцене где стоји сценографија. Не заборављам и даље то узбуђење и како сам се осећала мала у односу на величину свега што се ту налази. Сећам се такође и аплауза и моје жеље да махнем деди из гледалишта, а да ми он махне назад, са сцене. За њега сам била веома везана и знам да ми је он усадио љубав према позоришту. Данас и даље волим да проводим време на том месту, иза сцене, а у Позоришту се осећам као код куће.

Да ли ѿосиоји нека ѿредсѿава СНП-а, у којој је Ваш геда иѿрао, а у којој бисише и Ви волели да заиѿраише?

Често са уживањем слушам од старијих колега и публике, какве су некада представе биле. Не постоји одређена, са тадашњег репертоара, у којој бих волела да заиграм. Оно што ја желим јесте да играм у значајним и племенитим представама које се баве човековом суштином, питањима која га море или покрећу, да играм у ковадима добрих писаца, са колегама са којима делим поимање позоришта, вођена редитељем који има јасну идеју, алате да је спроведе и коме је представа изнад свега.

До сада сѿише два ѿуиша освојили наѿраду „Предраѿ Пеђа Томановић“. Први ѿуиш као сѿиуденѿкиња масѿер сѿиудија, а две ѿдине касније и за најбољу улоју осѿварену у СНП-у. Колико су ѿаква ѿризнања моѿиивација младим ѿлумцима и у чему данас Ви ѿроналазиише моѿиивацију?

Таква признања јесу мотивација младим глумцима јер значе да неко види и цени ваш труд и рад. Такође, за мене је велика мотивација поверење које ми редитељ пружа у раду на представи. Свака нова улога ме мотивише. Колеге ме мотивишу. Мислим да, када радиш оно што волиш, стално си мотивисан. У сваком процесу научим нешто, из сваког процеса понесем нешто, али се са сваким новим процесом враћам на почетак. Сваки нови почетак је нова мотивација, и тако укруг.

Ивана Кркљуш

Најава премијере

Рубинштајнова опера *Демон* у септембру

Први пут у Српском народном позоришту

Антон Рубинштајн (1829–1894), 195 година од рођења
и 130 година од смрти композитора, фото промо

ОПЕРА

26

ПОЗОРИШТЕ бр. 2 | 2024.

Опера *Демон* Антона Рубинштајна први пут је изведена 1871. године. Имала је великог одјека у јавности и очарала је композиторове савременике, публику и критику. Често се изводи у Русији, док је на западу реткост. На нашим просторима Рубинштајнова опера премијерно је била изведена у Народном позоришту у Београду 1926. године, а у Српском народном позоришту први пут ће бити изведена крајем септембра 2024, и њом ће бити обележен почетак наредне, 164. сезоне.

Смртоносни пољубац

Опера сликовито приказује палог анђела, осуђеног на вечно проклетство, који тражи искупљење кроз љубав жене. Драму преокреће случајни сусрет Демона са принцем Тамаром, у коју се заљубљује. Демон изазива и околности у којима гине њен верник, принц Синодал. Она осећа присуство Демона, чује његов натприродни глас, јавља се у њеним сновима, а на самом крају указује јој се и у реалности. Демон успева да је пољуби, због чега млада жена умире...

Опером ће дириговати Жељка Милановић, режира је Дмитриј Бергман, асистент редитеља је Илија Илин, Хор припрема Весна Кесић Крсмановић, сценографију и костимографију потписује Хартмут Шоргофер. У улогама су: Жељко Р. Андрић / Небојша Бабић / Жељко Лучић (*Демон*, баритон), Маја Андрић / Мина Глигорић / Љупка Рац (*Тамара*, сопран), Горан Крнета (*Принц Гудал*, бас), Стеван Каранац, Саша Штулић / Бранислав Цвијић (*Принц Синодал*, тенор), Марина Павловић Бараћ / Вишња Радосав (*Тамарина нејовашељица*, алт), Виолета Срећковић / Јана Цветковић / Вишња Радосав (*Анђео*, мецосопран), Страхиња Ђокић (*Синодалов слуга*, бас), Игор Ксионжик / Михаило Славнић / Ермин Ашћерић (*Гласник принца Синодала*, тенор). Учествују прваци и солисти Опере, Хор, Оркестар и Балет Српског народног позоришта. Декор и костими су израђени у: Хеликон опери (Москва), Градском позоришту (Нирнберг) и Националној опери (Бордо). Опера се пева на руском језику.

Рубинштајн је био кључна фигура у руској музици. Оснивач је Конзерваторијума у Санкт Петербургу. Као међународно познати пијаниста, обилазио је свет дајући концерте, а чувени су они које је одржао на америчкој турнеји 1870-их. Музика одражава његов космополитски поглед на Европу, премда је радња опере *Демон* смештена у несвакидашње окружење, на Кавказ. Оперу *Демон* красе арије, лирски дуети, необичне хармоније, богате хорске и оркестарске деонице, које оживљавају либрето П. А. Вискатова, заснованом на истоименој чувеној песми Михаила Љермонтова. Инспирацију за мелодичне звуке Рубинштајн је нашао у раскошном извору западноевропске романтичне мелодије, а његова ариоза најпознатији су одломци опере.

Изворни материјал, песма Михаила Љермонтова, која је једно време била обележена као богохулна, па и забрањена, заједно са Рубинштајновом мелодичном романтичарском музиком, претапа се у музичко дело испуњено живописним и емотивно проживљеним источњачким егзотичним светом. Мелодични мотиви из *Демона* инспирисали су Мусоргског (*Хованшчина*) и Чајковског (*Евџеније Оњегин*), на пример.

Татјана и Демон, илустрација мађарског романтичарског сликара Михаља Зичија за Љермонтовљево издање (1880)

Хор Опере СНП-а
фото Срђан Дорошки

КОНЦЕРТ ХОРА ОПЕРЕ ОПЕРСКОГ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА

Активности у мају

Током маја Хор Опере СНП-а приредиће два концерта: у петак, 24. маја, у Свечаној сали Карловачке гимназије и у недељу, 26. маја, у Културном центру „Младост“ у Футогу, с почетком у 19.30. Хором диригује Јован Пејић, клавирски сарадник је Немања Штеванов, а на програму су заступљена дела Штрауса, Доницетија, Маскањија, Вердија, Сметане...

Критичари истичу уметничке квалитете Хора, упоређујући га с осталим ансамблима на нашим просторима, готово редовно у корист овог састава, наглашавајући његову „увежбаност, добру вокалну технику и динамичку изнијансираност, уз сочну и носиву,

свежу звучност“. Хор је сваке године овећан годишњим наградама и похвалама на Дан СНП-а (28. III), за изванредне наступе на матичној сцени али и на гостовањима, са репертоаром интернационалног и националног оперског наслеђа, оперета, хорске музике и бројним концертним и другим активностима. Од новијих значајнијих међународних наступа Хора издваја се учешће на Мокрањчевим данима (*концертно Кнез Иво од Семберије*, 2016), на летњем фестивалу „Пургаторије“ (*Кармина бурана*, Тиват, 2016), оперском Ал бустан фестивалу (Бејрут, 2017), Армел фестивалу у Будимпешти (са опером *Пој Ђира и ѿој Сѿира*, 2018) и др.

КОНЦЕРТИ ОПЕРЕ СНП-а У ЈУНУ

ОПЕРА

28

ПОЗОРИШТЕ бр. 2 | 2024.

У оквиру *Новосадској музичкој лети* 2024, а у организацији Музичке омладине Новог Сада, између осталих програма, Опера СНП-а одржаће два концерта:

20. јун, 21.00, уочи Светског дана музике

Двориште ОТП банке, Трг слободе 5
(алтернативна локација СНП)

ГАЛА КОНЦЕРТ ОПЕРЕ СНП-а

Диригент: Бојан СУЋИЋ

Учествују:

Данијела ЈОВАНОВИЋ

Дарија ОЛАЈОШ ЧИЗМИЋ,

Наташа ТАСИЋ КНЕЖЕВИЋ

Марија ЦВИЈИЋ

Вишња РАДОСАВ

Саша ШТУЛИЋ

Стеван КАРАНАЦ

Жељко Р. АНДРИЋ

Небојша БАБИЋ

Васа СТАЈКИЋ

Горан КРНЕТА

Хор и Оркестар Опере СНП-а

са Гала концерта полазника Оперског студија, јун 2023.
фото Марија Ердељи

22. јун, 21.00

Двориште ОТП банке, Трг слободе 5
(алтернативна локација СНП)

Гала концерт НОВЕ ЗВЕЗДЕ ОПЕРСКЕ СЦЕНЕ

Диригент: Стефан ЗЕКИЋ

Солисти: Андриана ПЕТРОВСКИ

Мартина КОЉЕНШИЋ

Вера ЗЕЧЕВИЋ

Ванда МАРИЈАНСКИ

Тамара РУЖИЋ

Ива ИСЛАМБЕГОВИЋ

Душан ДАКИЋ

Михаило СЛАВНИЋ

полазници Оперског студија „Војислав Солдатовић“
уметнички руководилац Студија:

Виолета Срећковић, првакиња Опере СНП-а

Продаја улазница и информације:

Музичка омладина Новог Сада

www.muzickaomladina.org

Оркестар Опере СНП-а
фото Марија Ердељи

Наша Виолета Валери пркоси Танатосу

Интервју са оперским режисером
Александром Николићем, овојгодишњим
добитником Годишње награде СНП-а
за режију Вердијеве *Травијате*

Александар Николић,
редитељ нове *Травијате*
фото Срђан Дорошки

Од јуна прошле године стални је члан наше куће, што је за Николића највиша част. У прилици је да кроз свој рад одгаја оперску публику и да инспирише ансамбл. Прва његова опера, у статусу сталног члана наше опере, јесте Вердијева *Травијата*. Оперу је визуализовао годину дана раније, радио ју је с великом страшћу и осећањем одговорности, јер је то прва опера у којој је коришћена реконструисана ротација СНП-а. *Травијата* је култно Вердијево дело нашег репертоара, велика опера у којој се све врти око јунакиње, али на ротацији се не налази само Виолета Валери него и људи који улазе и излазе из њеног живота. Николић је добио признање – Годишњу награду своје нове матичне куће, за апсолутну посвећеност и преданост реализацији премијере опере *Травијата*.

Александар Николић, добитник
Годишње награде, фото Марија Ердељи

На који начин се Ерос и Танатос преплићу у Вашој режији Вердијеве Травијате? Како учествоваће и повлачиће моћиве животице и смрти?

Чини ми се да су у целом Вердијевом опусу, прво у *Травијати*, ове две велике теме о сукобу изражене до највишег степена. У Вердијевим делима су присутни озбиљна политичка нота, интимни универзум сваког лика и филозофска линија. Али ни у једном делу није тако специфично изражен сукоб Ероса и Танатоса као у *Травијати*.

Од почетка представу гледамо кроз призму умируће јунакиње. Поставио сам питање шта се догађа са сазнањем о блиском присуству смрти, како се то односи на њен живот, како се Виолета разрачунала са својим ривалкама, са својим купцима, на које их је место поставила, очекујући још у финалу великог љубавника – смрт. Шта се догоди када царство Танатоса непланирано пресече друга оса – неочекиваног, субверзивног и неодрживог Ероса?

Виолета је вишеслојан лик који је заснован на историјској личности. То је била Орор д'Плесис, париска куртизана, у коју је био заљубљен Дима, који нам је, као сведочанство о њеној величанствености, оставио роман „Дама с камелијама“. У роману видимо Маргериту Готје, која воли да провоцира, која је тајновита жена, али нам делује и као неко ко воли да саопштава непријатне истине. Када у представу уведемо њен интимни скори крај, схватамо да је она особа која не троши време на лаж, на лицемерје и на стварање лажне слике о себи. У нашој представи Виолета је чак непријатно искрена, што је чини изразито привлачном и што јој даје велики ауторитет

Дарија Олајош Чизмић као Виолета Валери,
Александар Николић, редитељ, са премијере
Вердијеве *Травијата*, новембар 2023.
фото Марија Ердељи

зато што други не знају њену тајну. То је припрема за уметност умирања – *ars moriendi*. Потом се догоди долазак субверзивног Ероса, када Виолета мора да открије нешто друго за шта је много талентованија, а то је *modus vivendi*. Ту се налази велика узбудљивост овог lika: сат откуцава, а она жели да украде сваки секунд преосталог времена. Зато њено време делује пуније. Као што је њен сусрет са реалношћу, у том *modus-u vivendi*, био много сочнији тако је и њен сусрет са животом сочнији.

Оно што Верди гради и ми смо у представи градили: хероину у пуном смислу речи, чак и у оном романтичком, јер је спремна да се одрекне сопственог комфора и духовног ужитка због идеала. Премда је Виолета куртизана, од свих Вердијевих јунакиња можда она има највише хришћанских особина. Историјска Д'Плесис је одлазила у цркву Мадлен у Паризу, па налазимо много референци и са Новим заветом, посебно с епизодом у којој Исус говори Марији Магдалени да иде даље и да више не греши. И наслов *Травијата* могао би да се преведе као она која греши, која скреће с пута, а право значење је „Гле, блуднице“.

Вердијеве личности су личности великих крајности. Таква је позиција између смрти и потпуног ништавила, нестанка једне обичне куртизанае, с једне стране, а с друге, смрт добротворке која је обезбедила срећу другима, али је обезбедила и себи поштовање других. Виолета каже: „ја сам међу онима који су ми најдражи“ па смо, да бисмо додали још мало уља на ватру у представи, отелотворили неке ликове

који не постоје у партитури него се само помињу. То су Алфредова сестра, младић за којег се она удаје, а наглашено је и присуство будућег новорођенчета које ће се родити када та веза буде могућа. Тако имамо целовиту грађанску породицу уз патера фамилијаса Жоржа Жермона, ког, иначе, у поставкама често видимо само као доминантног француског буржуја. Додајући ове ликове, с обзиром на то да живимо у 21. веку и да многе ствари више нису толико шокантне за публику, могли смо да их отелотворимо. Чак и боље раде јер су они невидљиви Виолетини мотиви.

Наша Виолета умире обасјана Еросом и животом, пркоси Танатосу речима да умире срећна. Она која је до тада живела окружена онима који је презиру и које она презире, сводницима, другим блудницама и још горим њиховим купцима, била је спремна да умре презрена, а заправо у сопственој жртви, искупљењем и спознајом праве љубави, умире у правом породичном окружењу. То је и породична идила за којом је Верди цезнуо.

Виолета је антихероина или хероина?

Верди је био окружен оперским певачицама, првим интернационалним звездама, много пре него што ће глумице постати такве звезде, јер у оперском свету није постојала језичка баријера. Занимљиво је што су те жене саме путовале светом, морале су да се изборе с ривалкама, моћницима, са диригентима, редитељима, хором иза њих, оркестром испред њих, публиком која их или воли или не воли. Бити

Виолета је одабрала да се бави високом проституцијом и она отворено каже да је то њено занимање. Када би данас неко исто то изјавио, били бисмо мање саблажњени. Жермон, Алфредов отац, апсолутно се противи синовљевој вези и браку с куртизаном. Ни ми данас не бисмо другачије реаговали на то питање. Однос према њој нисмо променили и то је цивилизацијско питање.

Ваше представе оглашавају сензибилизираност уметничким делима. Одакле ексцентрицираш мошаве које обликујеш у оперском жанру? У Риголету сће користио слику великог формата, сличну Леонардовој „Свети Ђорџа“, у Травијати Монеову „Олимпију“...

Да, и у Фаусту има пуно референци на Давида Каспера Филипа, сликара 19. века, када је смештена радња ове опере. Ипак, то нису само визуелне референце. Та дела су, као и Манеова „Олимпија“, више од илустративног приказа епохе, кључ су за тумачење представе. „Олимпија“ је скандалозна слика која је обележила своје време. То је било у декади убрзо после Травијате, када је опера доживела цензуру након првог извођења у Венецији и морао се мењати контекст. Прошлог лета сам, припремајући се за Травијату, истраживао просторе у Паризу у којима се догађа Травијата, како бих пронашао Димин и Вердијев Париз. Успео сам да пронађем Виолетин стан у близини цркве Мадлен, обишао сам њен гроб, пронашао сам те улице, дрвореде, пронашао сам те могуће куће на селу. Међутим, недостајао ми је кључ. Нашао сам га у „Олимпији“ и у срцу сам је осећао као тачно решење.

Нисам први који је слику увео на позорницу, али су ме на другачију перцепцију уметничког дела у представи подстакла питања о томе ко је била жена која је позирала за „Олимпију“. Видимо савременост Олимпије као жене која изазивачки зури као и наша Виолета. Препознајемо савремени накит, одећу, зелену драперију, препознајемо и да је наша протагонисткиња на слици гола. Занимљиво је да она шокира своје посетиоце, као што и ми публику шокирамо претпоставком да је на слици њено наго тело. Видимо како се мења Виолетин однос према слици, да слика није пука декорације епохе, с обзиром на то да се у неким режијским поставкама „Олимпија“ тако користи.

Како сће Ви то решили?

Слика у нашој представи постаје други лик. Виолета је с друге стране огледала. Дожући слику у ниво аутономног лика, видимо Виолетин однос према њој, како је се од самог почетка стиди, попут Магдалене покајнице која посматра себе у огледалу. Трагао сам за сликама које имају тај мотив Магдалене покајнице, но ниједна није била толико упечатљива као Манеова „Олимпија“. Ниједна није могла да преживи цео пут који ће слика преживети у нашој представи: од слике постављене у златан рам, подигнуте на пиједестал, затим однете као једини фетиш на село, да би на крају слика била исцепана, избачена из рама. Ту заправо добијамо асоцијацију на Магдалену покајницу, коју, након боравка у пустињи, видимо похабане физичке лепоте, али њена духовност и даље зрачи. Од почетка она промишља о слици као да у њој види свој одраз у огледалу, голу куртизану.

„Олимпија“ у Вердијевој Травијати, премијера, новембра 2023, фото Марија Ердељи

Виолета је свесна себе, а потом је видимо пркосну, када показује ту слику јака је и спремна да грађанима Париза баци рукавицу у лице. Ситуација се мења када се догоди права љубав са Алфредом. Она се те слике стиди јер је непрестано подсећа на то што је била. Али Алфредо прихвата обе Виолете па тако добијамо и Тицијанову слику профане и сакралне „Венере“. Друга Тицијанова „Венера“ послужила је Манеу као инспирација, а нико није увидео да је то транспонована Тицијанова „Венера“ у Манеовој „Олимпији“ која је, тим пре, била ласцивнија јер је била стварна. Алфредо воли Виолету и профану и свету, воли и Магдалену и Венеру. Виолета ће слику исцепати, гребаће по самој себи, покушаће да анулира свој живот свесна да никада не може да опере прошлост. Тако смо постигли однос према слици, издижући је од саме декорације, а мислим да смо отишли и даље. Да, „Олимпија“ је већ виђена у опери, али не овако.

Док Алфредо инсистира да на село понесу слику, дотле је кавез једина ствар коју Виолета жели да понесе. То је развијен мотив птице и није декорација. Птица је нешто најкрхкије. Виолета је у златном кавезу и то је прича и о њој. Као што у Монеовој „Олимпији“ имамо блудну Виолету, тако у овој птици имамо крхку Виолету, знак најтананијег бића. Она брине о птици, храни је, каткад као да је посипа и пепелом, а покрет који прави руком асоцира на „прах праху“.

Алфредо није јак да обрани своју љубав, он њој леже очевом инсисцирању.

Постоји једна ствар која је, чини ми се, кључна. Спомињали смо је у контексту родне теме па овде можемо поставити питање да ли мушкарац сме да дозволи да га жена издржава и какви су односи према томе чак и данас. У *Травијати* се о томе и ради. Проблем није у Виолетином занимању, проблем настаје када Алфредо сазна да је она продала сву своју имовину. Ко је он? Он је обичан студент, нема ништа. И његов отац долази прво код Виолете, питајући је како се усуђује да троши новац који он шаље сину. Но она не троши тај новац. Алфредо је издржавано лице. Публици 19. века то је било толико блиско да није било потребе да се ни композитор ни либретиста задржавају на тој теми. Ми данас то подразумевамо, али се питамо шта ради Алфредо у Паризу. Шта он има да понуди Виолети? Ништа. Међутим, он јој се допада управо такав какав јесте. И то је мотив који се појављује и код Вердија. Он неприметно поставља питања која су шкакљива, питања о односу родова у патријархату. Мада Алфредо од Виолете прима скупocene поклоне које ће јој касније, током представе, бацити у лице, она је та која га и неформално проси. То је фетиш разних хероина – сиромашни студент,

премда се ту провлачи и табуизиран термин – није добра прилика за брак. Ни данас те предрасуде нису превазиђене.

Виолета нам је показала многе величине у првом чину, док у следећем показује и другачије аспекте, какав је она капацитет – и бранитељ и тужилац и порота и мудри судија. Али када јој Жорж постави питање о њеној будућности с његовим сином, говори јој да они неће бити срећни у свету и позива је да се преда. То је гест очајања. И Верди је водио борбу с очајањем када његову везу с Ђузепином нису прихватили. Зато је делима показивао смисао, стављајући ликове у ситуације у којима би могли да изгубе смисао: Риголета у неверу у људски род, док Ђилда тврди супротно, да смисао постоји и да су људи добри. У *Аиди* имамо људе који због политичког лудила, рата и болесних психологија не могу да нађу мирно и слободно место за себе, осим гробнице. У *Травијати* нам се нуди истинска порука да има смисла, да су важни поверење и вера да је добро могуће, да Виолета, која је најмање имала шансу да стекне породицу, умире окружена вољеним људима и испуњена. У тој последњој, погребној арији која има призивак неније, посмртног марша, пева о томе како неће имати ни гроба ни крста с именом, да нико неће знати ко је била, док они којима је окружена доказују супротно. Она ће и те како живети. Није заборављена, као што није заборављена ни Димина Орор д'Плесис.

Да ли је данас херој њој потребан?

Чини ми се да је хиперкултури и високој култури херој очајнички потребан. Да ли опера као древни култ, којем су сви припадали и бивали уједињени и промењени, може да постигне ту снагу? Ми тврдимо да може.

Ивана Илић Киш

Невидљиви за публику

Преплет клавира и људског гласа

Интервју са Данијелом Ходобом Леш,
корепетиторком Опере СНП-а

Данијела Ходоба Леш, корепетиторка Опере
фото Марија Ердељи

ОПЕРА

34

ПОЗОРИШТЕ бр. 2 | 2024.

Данијела Ходоба Леш је овогодишња добитница Годишње награде Српског народног позоришта, у којем је више од 25 година на радном месту корепетитор Опере. Рођена је у Сремској Митровици, а средњу школу и музичку академију завршила је у Новом Саду. Одмалена је посвећена музици, посећивала је позоришта и заволела оперу. Данас је музика за њу снага која је покреће, даје јој смисао и без ње не може.

Током школовања се бавила певањем и упознала многа дела вокалне и вокално-инструменталне музике. У хорску музику увео ју је проф. Еуген Гвоздановић, а као диригенткиња хора АКУД-а „Соња Маринковић“ остварила је запажене резултате и освајала награде. Њен ангажман и однос према музици обележава преплет клавира и људског гласа. Из Данијелиног угла је занимљиво како се дело из дана у дан мења и усложњава, посебно када се припрема ново оперско дело: „Рад на свакој премијери дуготрајан је и комплексан. Крећемо од нуле, а ако се томе дода и текући репертоар, онда радном дану нема краја...“

Како се неговало однос према музици у Вашој породици, зашто сте заволели клавир и шта је одредило Ваш професионални ангажман?

Родитељи нису из света музике, али су сматрали да је потребно шире образовање. Уписали су ме у нижу музичку школу, у којој сам срела наставницу клавира која ће ме веома заинтересовати и одредити мој пут. Мислим да се већ тада могло наслутити где ће ме клавир довести. Одувек сам сматрала да је људски глас најлепши инструмент. Сећам се филмованих опера на тадашњем РТВ Београд, које сам као девојчица са великом пажњом пратила. Први пут сам осетила чаролију позоришта када сам имала седам година, гледала сам у Народном позоришту у Београду оперу *Севилски бербери*, а убрзо и *Риолејто* и дефинитивно заволела оперу. Касније, током школовања, певала сам по разним ансамблима и упознала многа дела вокалне и вокално-инструменталне музике. Певала сам у пројекту *Айланџида* СНП-а, који је изводио здружени хор Академије и Позоришта, а дириговао је Оскар Данон. Затим *Реквијем* Ђузепе Вердија, такође као заједнички пројекат, а дириговао је Младен Јагушт. Током студија често сам свирала са дувачима и соло певачима и заволела корепетицију. У хорску музику ме је увео проф. Еуген Гвоздановић, диригент хора Музичке омладине Новог Сада. Била сам певач, корепетитор, а касније и асистент диригента. Почела сам самостално да диригујем хоровима, а током година највеће успехе постигла сам као руководилац Хора АКУД „Соња Маринковић“. Хорско дириговање сам додатно мастерирала, а током 20 година било је много награда и признања као што су: Прва награда на европском такмичењу „Musica Mundi“ у Будимпешти 2003, Сребрна медаља на Хорској олимпијади

Данијела Ходоба Леш
фото Миомир Ползовић

у Бремену 2004, „Рива дел Гарда“... И тако, преплитали су се клавир и људски глас одувек. Тако је и данас.

Више од 25 година сје у СНП-у посвећени корейџинџи. Како сје се одлучили за корейџинџорски џозив? Сећаје ли се џочейка, џрве џредсјаве коју сје корейџинџирали, сарадње са дириџентом, редиџељем, оџерским џрвацима?

Веома добро се сећам аудиције за радно место Корепетитор Опере СНП-а. Задато дело је била опера *Риолеџо* Ђузепе Вердија, а волела сам је одмалена. Чланови комисије су били диригенти Имре Топлак и Жељка Милановић и првак Опере СНП-а Славољуб Коцић, који је у једном тренутку и певао делове из опере. Прва представа на којој сам радила била је опера *Севилски берберин*, а касније су се низале: *Љубавни наџиџак*, *Набуко*, *Трубадур*, *Кавалерија русџикана*, *Травијата* итд. Певали су: Славољуб Коцић, Миодраг Милановић, Бранислав Јатић, Бранислав Вукасовић, Бранка Окљеша, Милица Стојадиновић, Валентина Миленковић, Вера Ковач Виткаи, Светозар Дракулић, као и Свитлана Декар, Марина Павловић Бараћ и Виолета Срећковић са којима и данас успешно сарађујем.

Како се корейџинџор џриџрема за џремијеру? Колико џрају џриџреме и како изџледа рад у корейџинџорској соби кад се у једном месецу ради више од џри наслова и џриџремају бројни солисџи?

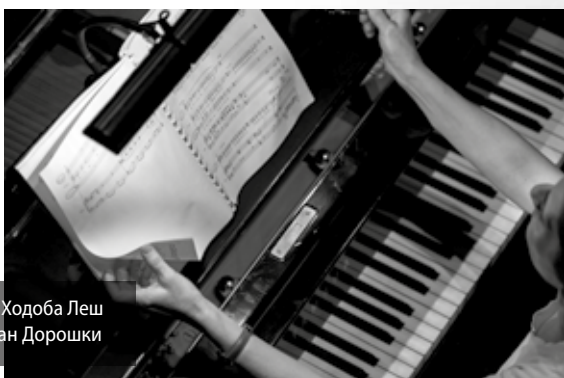
Сваки наслов захтева самосталан рад и свакодневно вежбање. У зависности од тежине дела, тај рад у просеку траје од две недеље до месец дана. Осим клавирске деонице, корепетитор треба да зна и певачке, јер у првој фази рада са певачима често морам да напустим своју деоницу, или бар неки њен део, и да комбинујем своју и деоницу певача. Често, у дуетима и терцетима, треба свирати мелодије улога које тог трена не присуствују проби. Немају сви певачи исту перцепцију и доживљај себе и околине. Данас ми је лако да то изведем без вежбања, али у почетку сам морала да уложим време како бих уочила и навежбала то што треба да одсвирам да би резултат био добар. Кад сви певачи савладају своје деонице, онда спајамо по двоје или троје, на крају се

уклапају сви солисти. Занимљиво је како се дело из дана у дан мења и усложњава. Кад се све добро уклопи, ја свирам музички ток. Треба често бити спретан и брзо мислити. Рад на свакој премијери је дуготрајан и комплексан. Крећемо од нуле, а ако се томе дода и текући репертоар, онда радном дану нема краја. Али репертоар не захтева толику ангажованост. Мање времена је потребно да се обнови представа која се познаје. Рад на текућем репертоару је мање комплексан од рада на премијери.

У аџрилу је Оџера извела две џосџавке Бизеове Кармен џод дириџентском уџравом џосџа Илмара Лаџинша. Какви су Ваши уџисци о сарадњи са џ. Лаџиншом? Издвоџе још некоџ дириџентџа/дириџентџињу са којима сје за џроџекле две и џо деценије осџварили леџу сарадњу.

Маестро Илмар Лапинш је последњи пут дириговао представу *Кармен*. Он је диригент великог искуства и познаје оперску литературу до детаља. Изузетно је смирен, што је и својствено његовој генерацији. Имала сам прилике да радим са старијим диригентима и сви су мање-више у приступу слични. Врло јасно диригују минималним покретима, који у датој ситуацији скрећу пажњу на потребан карактер и сви у тренутку одреагујемо како треба.

По доласку у Оперу СНП-а сарађивала сам са маестром Топлаком, који је већ био у поодмаклим годинама и са великим знањем и искуством, темељан у раду, спреман да и најмању ситницу објасни једном почетнику и да истраје у остваривању своје намере. Много сам научила од њега. Значајна је била сарадња и са маестром Јоном Јанкуом, великим господином са лепим манирима, огромним знањем, које је током рада стрпљиво преносио и на мене и на остале колеге. Интересантно је да је све пробе дириговао затворених нота. Тек понекад би отворио партитуру да провери неку ситницу. Најзначајнија дела гвозденог репертоара научила сам уз маистра Јанкуа. Све традиције, али и одступања. Касније сам радила са Жељком Милановић, диригенткињом велике енергије и упорности. Истакла бих рад на домаћој опери *Поџ Ћира* и џоџ *Сџира* Дејана Деспића. Она нас је, кроз нимало лаку партитуру, водила на прави начин управо својом енергијом и истрајношћу да се испоштује све што је композитор замислио. Задовољство

Данијела Ходоба Леш
фото Срђан Дорошки

Илмар Лапинш и Оркестар Опере СНП-а, извођење опере
Кармен Ж. Бизеа, 8. априла 2024, за Међународни дан Рома
фото Марија Ердељи

је сарађивати са маестром Којићем, диригентом велике енергије, музикалним, способним и заљубљеним у свој позив. Рад на себи је у његовом случају веома видљив, јер се за врло кратко време изградио у великог уметника. Током година сарађивала сам са многобројним диригентима, не бих да неког прескочим. Лепу сарадњу сам остварила са Микицом Јевтићем, Ангелом Шуревим, Дејаном Савићем, Зорицом Митев, Борисом Шваром, Александром Анисимовом, Андреом Солинасом... И тако, од сваког од њих усвојите нешто и током година нестану нерешиви проблеми.

Посећујете редовно и остале наше оперске представе. Која Вам је лично омиљена представа и зашто?

Мени су Верди и Пучини омиљени оперски композитори, па тако и сва њихова дела. Можда бих издвојила *Ријолети* због веома снажне и богате мелодије, која је искрена, некад патетична, некад елегична, заводиља, која нам осликава душевну борбу и тешку бол. Мислим да је у квартету из III чина Верди довео оперску полифонију до савршенства. Представио је четири главна лика, четири певачка регистра, четири различите мелодије и четири текста. Сваки од њих говори о стању своје душе. За мене је овај квартет прави бисер оперске литературе. *Ријолети* се увек радо враћам и у раду и у слушању.

На Свечаној академији за Дан СНП-а,
28. март 2024, фото Марија Ердељи

Ове године сће добили Годишњу награду и то је Ваша прва награда у матичној кући. Шта значи ова награда за Вас?

Лепо је примити награду, значи да је неко приметио ваш квалитет и труд. Она даје подстрек за даљи рад, али сви бисмо морали свакодневно радити најквалитетније што је могуће, да будемо одговорни према свом таленту и професији. Мислим да смо привилеговани јер радимо леп посао. Бављење музиком и уметношћу је велика част, а када се ради с великом енергијом и вољом, онда ни резултати не изостају.

Један сценографски ансамбл, за његове солисте, није довољан, још кад томе додамо да током припрема долазиће два пута дневно у Позориште. Са којим се још изазовима сусрећете као корейџер?

Изазови су заправо дела оперске литературе која морамо адекватно протумачити и следити замисао композитора. Више пута сам рекла да су клавир извод за корепетитора и партитура за диригента наше Свето писмо. Требало би да се максимално испштују. Ако знамо либрето и испштујемо сва упутства која нам је оставио композитор, трајања нота, кретања мелодија, фразе, динамику, текст и врло важан његов изговор, а све то у оквиру задатог темпа, имамо предуслов да стварамо уметност. Дешавају се, понекад, површност и недовољна посвећеност. Не бих волела да наш рад буде пуко слагање нота и отаљавање.

Понекад као да нема радног времена. Радећи на новој представи, у неким моментима, долазимо по два пута дневно и то траје 2–3 недеље. На пример, када је редитељ Озрен Прохић држао пробе за оперу Кармен у једном термину 5–6 сати. Да, напорно је свима. Можда солистима буде мало лакше, јер се мењају, имају алтернације, ја их често немам. Физички јесте тешко, признајем, али и прође, заборави се на умор кад се посао уради. Уосталом, сви знамо да је позориште чаролија. Ко дозволи, узме га та чаролија заувек и радиће са задовољством и биће посвећен.

Како би гласила Ваша дефиниција музике?

Музика је моја покретачка снага, мотив за све, смисао и начин живота. Без музике живот би ми био промашен. Кад сам лоше воље, дружење са музиком ми поправи расположење. Музика је привилегија која ме чини живом.

Ивана Илић Киш

Крунислав Симић
фото Александар Рамадановић

Отело

балет прошлости,
садашњости и
будућности

*Интервју са Круниславом Симићем, аутором
кореографије, режије, избора музике и либрета
за балет Отело, по мотивима истоименог дела
Вилијема Шекспира*

Андреј Колчерију (Отело) и Катарина Зец (Дездемона)
фото Марија Ердељи

Познајо је да сје кореографисали балете према Шекспировим делима: Сан летње ноћи, Укроћена горопад, оба за Народно позориште у Београду. Како тумачиће везу Шекспирових дела са уметничком улогом? Шта Вам је понудило Отело?

Шекспир је толико велики драмски писац да ми уметници често кажемо да, кад не знаш шта ћеш радити, треба да радиш Шекспира. Шалим се, наравно. Шекспирова дела су присутнија на позорницама у драмском и оперском жанру, док балети по мотивима Шекспирових дела, нажалост, нису много извођени на светским сценама. Најпознатије дело преточено у балет јесте *Ромео и Јулија* и тај наслов СНП има на свом репертоару. Знате, док сам читао Шекспирова дела, осетио сам као да његова дела траже покрет. На такав начин сам посматрао како се одвија радња, како се покрећу ликови, све време се питајући шта их све то подстиче, изазива, помера. *Оћело* је интересантна тема која нуди кореографу могућност да проникне у слојевитост садржаја. Увидео сам да могу говорити о широкој временској димензији, па је за мене то балет прошлости, садашњости и будућности. Тема *Оћела* се може данас повезати и са друштвеним околностима, политичким ситуацијама, јер говори о томе колико лаж може да утиче на битисање људи и колико лаж обузима наш простор.

Ваш кореографски рукопис одликује се експресивношћу, неокласичном естетиком, психолошким карактеризацијом ликова. Како сје осмислили кореографију и у ком кључу режирате? Да ли сје измештали радњу и улогу?

Да би се створио покрет, ослонили смо се на текст и нисмо мењали ни епоху ни места дешавања. У балетском жанру све показујемо кроз експресију, која је за мене примарна, као и покрет и, притом, све мора да буде јасно. Експресивност ми је у првом плану и драго ми је што је то балетска критика запазила. Нас занима првенствено стање, како да постигнемо театаралност да бисмо то стање ускладили са временом и местом наше представе: са ренесансом, Венецијом. Знам да публика воли представе које се држе теме и мотива, и већ неколико таквих наслова имамо на репертоару СНП-а (*Грк Зорба, Ана Каренина, Дама с камелијама*). Покушао сам да приближим Шекспиров садржај како би и публика била у прилици да саучествује у емотивном набоју, да доживи представу у савременом тренутку. Неки би рекли – на театаралан начин. У класичној форми такву

идеју није могуће реализовати у смислу жанра који је мени интересантан, тако да нас у нашем Отелу методологија класичног балета толико не занима. Зато користимо сва могућа средства и стилове да бисмо дошли до најјаснијег могућег израза, уз јасну драматургију, прилагођену нашем времену.

Како сје посјавили ликове и како сје садржај прилагодили улогу?

Сви ликови су интересантни за обраду и ту смо видели простор да обликујемо њихове карактере. Гордана и ја смо се дуго припремали за овај наслов, радили смо код куће и били смо спремни већ за прве пробе. Морали смо покретом да опишемо текст, што је био врло сложен процес, јер је прича јасна ако је јасна и драматургија. На пример Јаго је незадовољан статусом, исфрустриран је, склон сплеткама и никако да се заустави. Отело, који је био моћан венецијански генерал, полако се троши, ломи и почиње да показује своју слабост. Дездемона је чедна, чиста и искрено воли, али постаје жртва свега. Она као да је наивно веровала да ће успети да преокрене Отелу, али у томе не успева. Имамо Касију који, због тога што је наиван лик, упада у Јагове замке. Увео сам и неке призоре по узору на алегоричне мотиве грација са Ботичелијеве слике, како бих осликао Јагов карактер. Јагов утицај на Отелу ми је наговештавао да би те визије биле адекватне и за приказ са Дездемоном и Касијом. Сцене Отеловог кошмара, док замишља Дездемону и Касију у љубавним сценама, заправо су одраз Јаговог успеха да својим покретима убеди Отелу у чин брачне невере, који се, иначе, уопште није десио. У овом балету нам је важан крај, и ми смо покушали, на иновативан начин, да му приступимо. Истина излази на видело у трагичним сценама, када Отелу дави Дездемону, потом и када Јаго убија Емилију. Будући да га је она разоткрила, он покушава да прикрије злочин, али га на крају смрт стиже.

Шта издвајате као специфичан допринос нашег ансамбла током проба за Отелу?

Сећам се шта ми је Милорад Мишковић рекао: „Ако не пређете рампу, нисте ништа урадили. Можете да скачете, да се вртите, да нагињете ка артизму, али ако не нагињете ка уметности, онда нисте ништа урадили.“ Волим да радим са правим уметницима, са солистима који ми дају нешто од чега могу да градим и развијам идеју, теме... Сматрам да је ово наш највећи успех што ћемо младу балерину, каква је Ка-

Са пробе за *Ошела*, Милан Лазић, репетитор, Оксана Сторожук, асистенткиња кореографа, Гордана и Крунислав Симић, кореографи, фото Марија Ердељи

тарина Зец, пласирати и омогућити јој да из класичног миљеа укорачи у неокласику. Она се добро сналази у томе и биће јој омогућено да будућу каријеру развија на прави начин. То је и за нас изазов, јер ми смо, у последњих неколико сезона, већ имали прилике да радимо са свим првацима и солистима Балета СНП-а: са Аном Ђурић, Андрејем Колчеријуом, Самјуелом Бишопом, Катарином Кљајић, Давидом Груосом, Миланом Иваном и другима.

Какав сје избор музике направили? Шта Вас је у њој моћивисало?

У балету највише користимо музику Бетовена. Вивалдијеву *Глорију* користимо за сцену венчања Дездемоне и Отела и ми ћемо то упризорити као неку неку врсту прелудијума за игру којом је иницирано Јагово зло. Бетовенове хармоније и темпа далеко су снажнија тако да драматуршки прелази свих симфонија које сам изабрао, апсолутно подржавају Шекспирову причу. Сад кад сам већ при крају рада, стекао сам утисак као да је Бетовенова музика наменски писана за балет *Ошело* и показала се као савршен избор за драму.

У светлу нових радова о балетима који су инспирисани Шекспировим делима, као што су савременија осмиславања Џона Нојмајера или Хосеа Лимона, да ли сје били у прилици да погледаш нека од ових осмиславања и какви су Ваши утисци?

Да, гледао сам Нојмајерову верзију Отела. Цела његова концепција је постављена у сведеној форми. Чини ми се да је то представа која је постављена као фестивалска, као и свака савремена продукција на западу, као модеран балет који се одигра свега неколико пута. С друге стране, ево када упоредимо са Макмилановим кореографијама, оне се играју више од пет деценија на балетским сценама, што говори о доброј идеји, квалитету кореографије и јасне приче. Он је уметник чије кореографије и данас живе после толико времена. Ја сам склон обрадама тема за репертоарска позоришта, као што су СНП, НП у Београду, Мадленијанум. Наша идеја је, као и жеља, да представа треба да траје. Знате, за наше играче је велика ствар када су у прилици да играју једну улогу више пута, што на западу није случај. Велико ми је задовољство када знам да се публика радо враћа да погледа представу још који пут.

Шта ће привући савременог гледаоца Вашем Оћелу?

Шекспиров *Оћело* је јако добра и изазовна тема, самим тим што балет није често постављан. У средишту је велика борба између добра и зла. За Оћела се у основи везује тема неосноване љубоморе, а ми ову тему обрађујемо кроз неостварене Јагове амбиције, кроз његову жељу да дође до превласти не бирајући средства. Као што је у људској природи да подлеже интригама како би остварила своје циљеве, тако је и Јаго лик који не опрашта. Идеја нашег балета је да покажемо колико лаж може да утиче на наше животе. Зато нам је Шекспирово дело послужило да обрадимо тему садашњости, прошлости и будућности и позивамо публику да дође и да ужива.

Ивана Илић Киш

Са пробе, Андреј Колчерију (Оћело)
фото Марија Ердељи

Са пробе, Самјуел Бишоп (Јаго)
фото Марија Ердељи

Са пробе, Катарина Зец (Дездемона)
и Давид Груосо (Касио)
фото Марија Ердељи

Гордана Симић, фото промо

Дијалог Јага и Емилије

Интервју са **Горданом Симић**,
ауторком кореографије балета Отело

БАЛЕТ

41

ПОЗОРИШТЕ бр. 2 | 2024.

„Наш *Оћело* нуди савременом гледаоцу такву форму балетске игре у којој ће препознати богатство и све нијансе експресије тела, покрета и израза лица“, каже Гордана Симић. Њена театарска девиза гласи: „Где ми је улога, ту ми је кућа“. Она је првакиња балета, остварила је велики солистички репертоар у Народном позоришту у Београду, у СНП-у, Мадленијануму. Бави се педагошким радом, али и кореографијом. Новосадска публика је зна као најчувенију Мадам Ортанс у Теодоракисовом *Грку Зорби*, у улози коју је одиграла 128 пута, непрестано од премијере 1994. до маја 2013. године. Да је наше позориште њена друга кућа говори и чињеница да је за улоге Мадам Ортанс и Симониде у *Краљевој јесени* добила годишње награде СНП-а, а 2020. лауреаткиња је највишег признања наше куће – Сребрне медаље

„Јован Ђорђевић“. Пред њом је још један изазов. Први пут је ангажована као кореограф у СНП-у за Шекспирово ремек-дело *Оћело*, чија нас премијера очекује 18. маја на сцени „Јован Ђорђевић“.

Ово је Ваша прва кореографија за наше позориште. Како сје се снашли у овој улози?

Јесте, ово је моја прва кореографија за СНП. Претходно сам радила за Мадленијанум, али пошто сам овде 20 година носила улогу Мадам Ортанс, ово позориште доживљавам као другу кућу. Премда кореографски ангажман за *Оћела* није био лак задатак, није ми тешко пао, зато што сам остварила изузетну сарадњу са Балетом СНП-а. То је диван ансамбл, атмосфера на пробама протиче у раду и за кореографу нема веће среће. И играчима је задовољство када

Са пробе, Гордана Симић, кореографиња и
Катарина Зеџ (Дездемона), фото Марија Ердељи

Катарина Кљајић (Емилија), фото Марија Ердељи

Самјуел Бишоп (Јаго), фото Марија Ердељи

имате јасно постављену идеју о кореографији и јасну причу. Они врло брзо науче наш кореографски текст, и после, у току проба, могу да надограђују причу.

Крунислав и ја се увек усагласимо, док ја волим да се иде на тачност, на музику, дотле је тај сегмент Круниславу у другом плану. Њему је најважније да у представи преовлада експресија. Задовољство ми причињава то што радим са ансамблом СНП-а, у коме има нових и талентованих солиста. Тако ће улога Дездемоне бити поверена Катарини Зеџ, која је предивна, једна лепота, вредна је, даровита и посвећена. Као срна је. И Катарина Кљајић је предивна, појавиће се у улози Емилије. Уопште, сви чланови балетског ансамбла су врло респонзивни на наше идеје. Волим да радим са својим колегама играчима са којим сам некада заједно наступала на сцени, и волим ове нове, младе играче.

На чему се темељи Ваша кореографска замисао и како сје развијали?

Оно што су у драмском тексту монолози, дијалози, нама су то покрети који треба да буду јасни као да читате Шекспирово дело. Наш *Ошело* нуди савременом гледаоцу такву форму балетске игре у којој ће препознати богатство и све нијансе експресије тела, покрета и израза лица, које смо надоградили једном пластиком, неокласичним изразом, експресивним елементима које ми спроводимо кроз нашу вертикалу. Показујемо лепе и потресне тренутке Шекспировог дела. Сви ликови су важни, али је мени посебно интригантан лик Емилије јер је то лик који нас потреса. Емилија обожава свога мужа, али је и свесна његових мана и тог зла које је ушло у њега. Она непрестано покушава да га промени и то су призори за које смо урадили лепа адаћа, која осликавају њихове љубавно-драматичне тренутке. Тако да ту имамо *pas-de-deux*-е Емилије и Јага као и Дездемоне и Отела. Дијалог између заљубљених представимо кроз игру у сцени венчања Дездемоне и Отела. Кореографска идеја развија се поступно, од тренутка када Јаго почиње да трује Отела сплеткама. Тај Отелов бес, када пита Дездемону где је марама, тренутак је када се формира сумња да му је неверна.

А да би Јаго успео да затвори своју вертикалу и да би показао како је успео у манипулацијама, следи сцена у којој Отело потпуно губи разум и убија Дездемону.

Како сје садржај Ошела утицао на ири и који су сје семенити кореографије којима сје посветили пажњу?

То је био сложен процес, а резултат мора да буде јасна драматургија, јасна прича. Морали смо да покажемо када то Јаго почиње лажима да обмањује и трује Отелу, кроз мотив лажног пријатељства. Јаго успева у својој намери да потпуно преобрази Отелу, толико да се овај разболео од љубоморе. Посветила сам се највише дијалогу између Јага и Емилије, то је био мој сегмент. Емилија је велики лик и то је лик који бих и ја волела да играм. Она је Јагова супруга и обожава га. Видела је то зло у његовом бићу и покушала да га промени. Она као да пристаје да буде у савезу с њим, мислећи да ће га задржати да не учини какву злобу. Но Јаго је, по мом мишљењу, оличење великог зла, бестидности, охолости и немогуће га је савладати, нити променити. Оличење је негативне промене у уму, у души, јер он похлепно тежи да буде јачи од Отела. Јаго и мисли да успева у томе, јер ће на један такав перфидан, поган и безочан начин освојити све оно што мисли да му припада. Што се тиче Ботичелијевих грација, оне су у функцији осликавања савеза са Јагом. Он подмеће свилену мараму како би се осветио Отелу и тако видимо човека који је спреман на разна подла дела.

Како сагледавање идеју балета Ошело у односу на ирачки аниман и на савремену публику?

Идеја нашег балета је да покажемо колико лаж може да утиче на наше животе. Шекспирово дело је промишљено и одредило је наш задатак – да поставимо представу коју публика може да гледа више пута. И за наше играче је велика ствар када су у прилици да једну улогу одиграју више пута, да се радују тој улози и надограђују је. То је велика срећа.

Ивана Илић Киш

Доста радити и стићи до звезда

Интервју са Катаринам Зећ,
пред премијеру балета Отелло

Катарина Зећ (Дездемона), фото Марија Ердељи

Након Одете–Одилије у *Лабудовом језеру*, Шећерне виле у *Крцку Орашчићу* и Сванилде у *Коћелији*, ову балетску сезону Српског народног позоришта млада Катарина Зећ запамтиће по још једној главној улози – Дездемони у представи *Оћело*, раћеној у кореографији Крунислава Симића, у којој ће премијерно заиграти вечерас [18. маја] у 19 часова на сцени „Јован Ђорћевих“.

Ретко се коме догоди да четири главне улоге први пут игра у једној сезони, али да јој нису нимало случајно поверене, говори и награда „Терпсихора“ Удружења професионалних балетских играча, кореографа и балетских педагога Србије, које је ову специјалну похвалу недавно доделило уз образложење да су три изузетно различите и технички захтевне улоге показале уметничку и техничку спремност младице Катарине Зећ.

И, после три велике улоге класичног балета, ево је већ и као Дездемоне, какву је Шекспир описао у књизи, Крунислав Симић осликао у својој кореографији, а она додала своју чар у интерпретацији.

Јесте фраза да је сћраховићо велика и часћ, али и одговорност, ираћи више илавних улоја. Али, наставши се одједном у сћујацији да носите балетски рејершоар СНП-а, с којим размишљањима сће кренули у шо?

Кад сагледам све из овог тренутка, и вратим се унатраг, помислим колико то јесте велика одговорност и велики задатак, али ја се некако спремам већ од школе, од својих првих година балета, да касније у животу остварим своју жељу и постанем балерина каква бих хтела да будем. Сваки дан сам давала сто одсто себе, почев од нижих разреда, касније у средњој школи, и када сам дошла овде у позориште. Из сезоне у сезону сам радила више и више, зарад тог неког циља, те Беле лабудице, Црне лабудице. Како се то у народу каже, да замислим месец, па ћу доћи до звезда. Поставила сам себи највећи задатак, и мислила сам да могу, да пре свега желим, и да осећам, да је то неки мој пут, и радила сам доста.

Од почетка прве сезоне радим са првакињом Балета СНП-а Аном Ђурић. Кренуле су прво мање улоге, и ту је прошла једна сезона, друга, трећа, четврта. Имала сам помоћ и Оксане Сторожук за још неке солистичке улоге. Све сам то радила зарад нечег већег, што можда може да дође, и када дође, да ја будем спремна. То је ове сезоне дошло, почело с „Лабудовим језером“ ни мање ни више пет-шест месеци смо то вежбали, и тако је кренула једна, друга, трећа, сад ће и четврта улога.

Схватам да све то јесте велика одговорност, и огромна трема. Нема опуштања, не сме ништа да

Катарина Зеџ (Дездемона) и чланови балетског ансамбла
фото Марија Ердељи

вам се догоди, али касније, када то завршите, тај осећај ја не могу да поредим ни са једним другим на свету. Кад завршим, кад сам задовољна после представе како сам урадила, заокружила неку целину, кад могу да пређем на следећу степену, е, тај осећај је непроцењив, кад схватим да сам заиста нешто урадила. Нека је то и милиметар напретка, али сам га начинила.

Јесће ли кришћични ђрема себи?

Сматрам да без тога заиста не може, и мене то гура даље, да увек, баш увек, има простора и за напредак, и да сваки покрет може да буде урађен још мало боље, и да може још лепше. Не кажем да није добар, али је добар, није врло добар, није одличан, није савршен, а ја желим да он буде савршен, и још бољи, и има простора за то. И, што више видим да има простора у мом личном напретку, мени то буди још већу жељу за то. Наравно, савршенство можда никада нећемо достићи, али на путу до тог савршенства постоји још степену, и да из дана у дан дајем триста одсто себе, можда и даље нећу бити задовољна како ће то да изгледа. Али, верујем да ћу за неколико година можда да доживим да баш будем задовољна како сам то извела.

вољна како ће то да изгледа. Али, верујем да ћу за неколико година можда да доживим да баш будем задовољна како сам то извела.

Досад сје ијрали у класичним, јознајим улојама, које су сан сваке балерине, а сада се суочавајте с једном коју ијреба и осмислији. Какви су вам ујисци о лику Дездемоне?

У самом почетку је тако сведена, нежна, млада девојка, коју ја могу да пронађем у себи. Истих смо година, и могу да пронађем ту нежност и смерност коју она поседује, ту љубав коју гаји према Отелу. Не одступа од неког мог природног темперамента и карактера, само ми је било тешко да је представим, зато што је то баш моја природа коју сад треба свима да покажем. Од почетка сам мислила да ће одмах да ми легне, али није, да ли због те моје природе, коју је требало да покажем, и то како бих ја заиста реаговала да ми се деси оно што се њој догодило, да је муж оптужи за превару коју није починила. Од почетка до краја она је чиста, без иједног греха, а долази у ситуацију да буде убијена због нечега што није урадила.

Кореографија је нешто другачија од класичне.

Јесте потпуно другачија од нечега што сам ја, од како сам кренула да се бавим балетом, а то је та чиста класика. Овде су неке ствари опуштеније, али је мени то теже, јер ми то није у навици, у рутини. Знамо како иду ствари у класичном балету, а овде ни у једном тренутку ниједан покрет не треба да стане. Не треба ни у класици, али постоје нека строга правила и зна се шта је фокус у тим стварима, а овде је више слободе покрета. Нисам одмах могла да "уђем" у тај стил, али ми је био велики изазов и јако сам се радовала, јер сам схватила колико ће то мојој игри да помогне. Заиста ми је драго и баш је један велики корак, и потпуно нова улога, поготово што је потпуно другачија од нечега што сам икада мислила да ћу играти, и баш сам заволела неокласику, у којој има много више слободе.

*Н[аџаша]. Пејчић
„Дневник“, 18. маја 2024.*

Андреј Колчерију (Отело) и
Катарина Зеџ (Дездемона)
фото Марија Ердељи

Гости у Балету

Најлепше је добити аплауз од колега

Владан Јовановић је шогом јануара и фебруара радио на шехничком усавршавању балетској ансамбла СНП-а

Владан Јовановић, балет-мајстор
фото приватна архива

На позив Тонија Ранђеловића, директора Балета Српског народног позоришта у Новом Саду, недавно је у овој кући боравио балетмајстор Владан Јовановић и интензивно радио са целокупним ансамблом. Овај некадашњи балетски играч живи већ дуго са породицом у Италији, а увек се обрадује позиву да ради у Србији.

Позван сам у Српско народно позориште на две недеље, како бих својим методом рада усавршио технички аспект играча у ансамблу, а то исто ћу, по свему судећи, радити и у мају у Београду. Балет-мајстори су углавном фриленсери, јер трупе свуда у свету имају потребу да мењају програме тренинга и вежби и због тога је пожељно да се играчи усавршавају са што више различитих балет-мајстора. После Новог Сада посао ме води у Лондон сити балет.

Владан Јовановић потиче из уметничке породице, његова мајка је некада била члан ансамбла балета Народног позоришта, а и он сам је завршио балетску школу „Лујо Давичо“ у Београду. Као играч наступао је са европским и америчким балетским ансамблима, како каже био је кратко код Бежара у Бриселу, потом у Панаму, Лас Вегасу итд, а после 33. године живота престао је активно да игра и почео је да ради као балет-мајстор у позоришним кућама широм света.

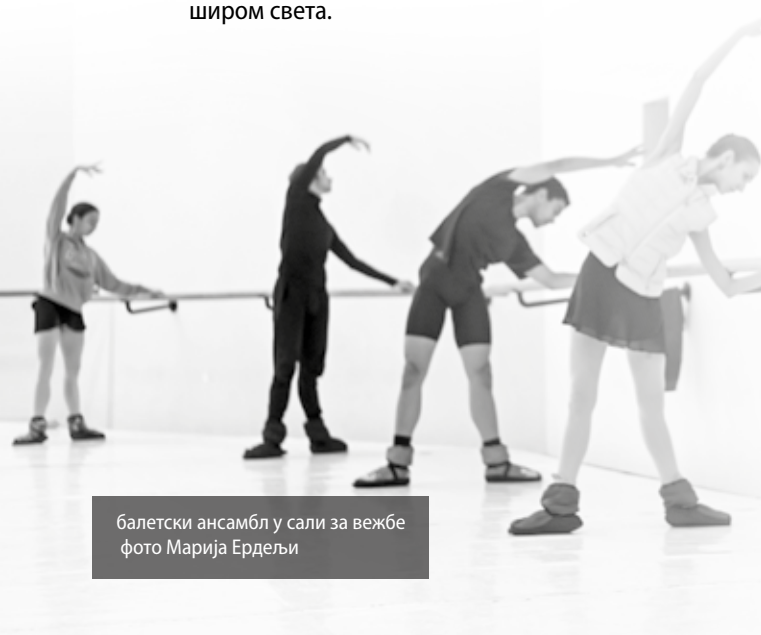
Којелија и Ошело

– Искрено ћу рећи најтеже је бити поп у свом селу. Велика је привилегија да мене као Србина зову овде јер код нас обично долазе странци. Додао бих да се технички и уметнички квалитет балетског ансамбла СНП-а мени допада. Гледао сам њихову *Којелију* и одушевила ме је, а посматрао сам и пробе *Ошела* кореографа Крунислава Симића, чија је премијера заказана за крај маја. Мислим да ће представа бити фантастична. По квалитету балет *Којелија* из СНП-а може да се игра било где у Европи.

За свој садашњи позив Јовановић се усавршавао на семинарима у свету, поред увежбавања играча, понекад балет-мајстори могу радити и на очувању и преношењу познатих кореографија, а на питање шта га највише мотивише у послу који ради одговара:

– Када добијете аплауз од публике то је лепо, али кад добијете аплауз колега то је најлепше. Играчи воле моје вежбе, инсистирам пуно на динамици, слагању једног покрета уз други, заокруживању секвенци и радио сам свуда, осим у Јапану и Кини. Сада покушавам да успорим, имам већ 61 годину и мислим да ћу се ограничити на рад у Европи, а у Србију увек радо дођем. За балет-мајстора је најважније да има оштро око и морао би бити способан уметник са великим искуством, пожељно је да је видео много у свету балета и радио са различитим играчима. Заправо велико искуство чини балет-мајстора добрим. По мени су Баланшин, Бежар и Килијан преобразили балет и дали генијалне ствари овој уметности. Кореографи су као сликари, имају индивидуалне језике, који се преливају и тешко је рећи куда балет данас иде. У сваком случају сматрам да је неокласика жанр који ће истрајати.

Б. Лијескић, „Полиџика“, 2. април 2024.

балетски ансамбл у сали за вежбе
фото Марија Ердџи

Равнотежа, брзина и динамика покрета

Амалија Миндруцију је балетски педагог, јошћа из Румуније, која ради са балетским ансамблом СНП-а током априла и маја: „Сваком члану балетског ансамбла важно је да буде фокусиран на балетску представу и да о њој има комплетну слику...” Један балетски јала концерт био би прилика у којој би се моли показати млади кореографи и будући солисти

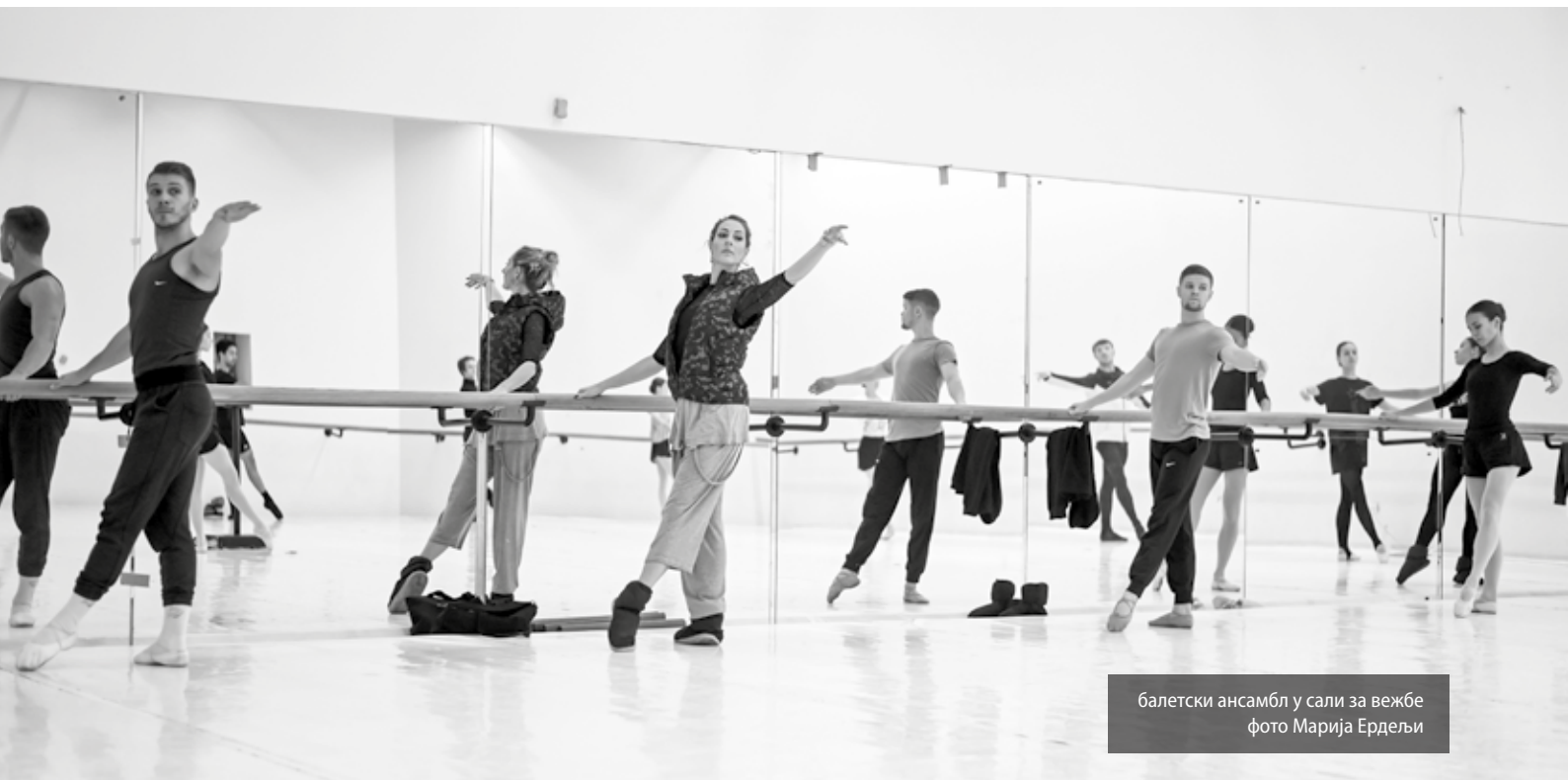
Амалија Миндруцију, балетски педагог
фото промо

Рођена је у Лугоју, граду покрај Темишвара. Убрзо се са породицом преселила у Клуж-Напоку, где је завршила балетску школу 1992. године. Ту је добила први ангажман, у Мађарској опери, у статусу првакиње. Истовремено је била ангажована у Националној опери као гостујућа солисткиња. Дипломирала је на Конзерваторијуму за извођачке уметности, педагогију и кореографију „Георге Дима“. Од награда које је освојила, издваја освојено прво место на балетском такмичењу „Дјагилев“ у Кишињеу, у Молдавији 1998. Касније је била у прилици да се придружи и балетској компанији „Олег Дановски“ у Констанци, 2008. Од 2018. до 2021. била је директор-

ка и кореографиња у Националној опери у Јашију. Сада је слободна уметница, кореографиња и бави се балетском педагогијом у многим позориштима, између осталих и у Српском народном позоришту.

Како сте одлучили да се бавите балетском уметношћу и шта Вам омогућава позив балетског педагога?

Као девојчица сам гледала на телевизији неке балетске представе и на први поглед сам се заљубила у ову уметност. Одувек сам сањала да постанем балерина... и мој сан се остварио. Након дуге играчке

балетски ансамбл у сали за вежбе
фото Марија Ердељи

балетски ансамбл у сали за вежбе
фото Марија Ердељи

каријере, осетила сам да је дошло време када могу да пренесем своје искуство, знање и љубав према овој лепој уметности.

Са којим ансамблима сће до сада сарађивали и како генерално оцењујете сћање у балетској ијри?

Свих протеклих година радила сам са многим балетским ансамблима: у Румунији, Кини, Србији, Црној Гори, Естонији. У неким позориштима сам била ангажована као педагог, а негде и као кореограф. Рекла бих да балетска уметност данас доживљава велики успон у Европи, али и на светским балетским сценама. Тај прогрес се односи и на класичан и савремени балет.

Када сће иочели да сарађујете са Балетом СНП-а и какви су Вам уиисци о домейима наших солисћа и ансамбла?

Моја прва сарадња са Балетом СНП-а отпочела је прошле сезоне, у фебруару 2023. године. Друга сарадња се одвијала крајем те године, током новембра и децембра. А сада сам поново у прилици да наставим сарадњу са Балетом, током априла и маја ове године. Балетски ансамбл СНП-а има велики потенцијал, тако да може да уради скоро све. Наравно да се све постиже уз дисциплину и посвећен рад. Сваком члану балетског ансамбла важно је да буде фокусиран на балетску представу и да о њој има комплетну слику. Такође, сви солисти су добри, са играчким искуством и добром техником. Многи од њих су већ одиграли све балете са репертоара, што их чини сигурнијим, али и слободнијима у приступу самом плесу. Волела бих да видим неког из генерације нових играча у подели јер су толико добри као актуелни солисти.

На чему инсистирајте на класу са нашим ансамблом?

На класу генерално инсистирам на равнотежи, брзини и динамици покрета и скокова, треба радити и на пируетама као и на унапређењу свих сопствених вештина.

Шта мислите о балетском рејертоару, с обзиром на то да се били уирилици да сарађујете са ансамблом током иријрема наших највећих иредсћава: Враголанка, Копелија, Грк Зорба, Лабудово језеро?

Од репертоара који сам имала прилике да погледам, класичан балет треба да буде на првом месту. Наравно, треба уврстити и неке нове наслове који су више него добродошли и за ансамбл и за позоришну публику. Било би занимљиво и корисно видети како би ансамбл извео балетски гала концерт који би био састављен од различитих делова из класичних балетских наслова, али оних који нису заступљени на вашем текућем репертоару. Програм би се лепо употпунио и сегментима из неокласичних и модерних плесова. Мислим да балетски гала концерт нуди прилику да се искажу и нови, млади кореографи и да се покажу млади будући солисти.

Како се осећајте у Новом Саду и у нашем иеаиру?

Нови Сад ме подсећа на мој град, због архитектуре и због људи који нису ужурбани. Заиста је леп град у којем сам добила јединствену прилику – да стекнем лепе успомене и да радим у Позоришту.

Ивана Илић Киш

Први пут у улогама

Ксенија Дињашки

Дон Кихот

је истинска радост плеса

Балет *Дон Кихот*, први пут у улогама, 23. марта 2024:
Милан Иван (Басил) и Рајна Ремовић (Китри)
фото Марија Ердељи

Композитор и виолиниста Лудвиг Минкус (1826–1917) у сарадњи са прослављеним кореографом Маријусом Петипом (1819–1910) остварио је балет *Дон Кихот* чија се премијера одиграла 1869. године у Бољшом театру. Захваљујући Минкусовој квалитетној музици и његовом изузетном познавању захтева балетског позоришта тог времена, *Дон Кихот* је дело дугог века и славе, чији смо и ми данас сведоци.

На новосадској позоришној сцени ово балетско дело изведено је први пут 1968, а затим 1984. године у кореографији познатог словеначког уметника Ике Отрина. Премијера новијег датума, у кореографији мађарског играча и кореографа Ђуле Харангоза, приказана је 18. децембра 2010, а премијерно је обновљена марта 2024. године. Ђула Харангозо се ангажовао да балет из времена 19. века скрати и прилагоди данашњем гледаоцу. Кореографско писмо, међутим, оставио је у његовој оригиналној

верзији из поштовања према времену и кореографима (Петипа–Горски), који су га сачинили према правилима и начину стварања балетских дела тог времена.

После дугог одсуства са сцене Српског народног позоришта, *Дон Кихот* је мартовском премијерном обновом обрадовао своје поштоваоце. Посебно задовољство су нам причинили нови и млади балетски уметници, међу којима су Рајна Ремовић и Милан Иван, који су први пут играли главне улоге у овом прослављеном делу.

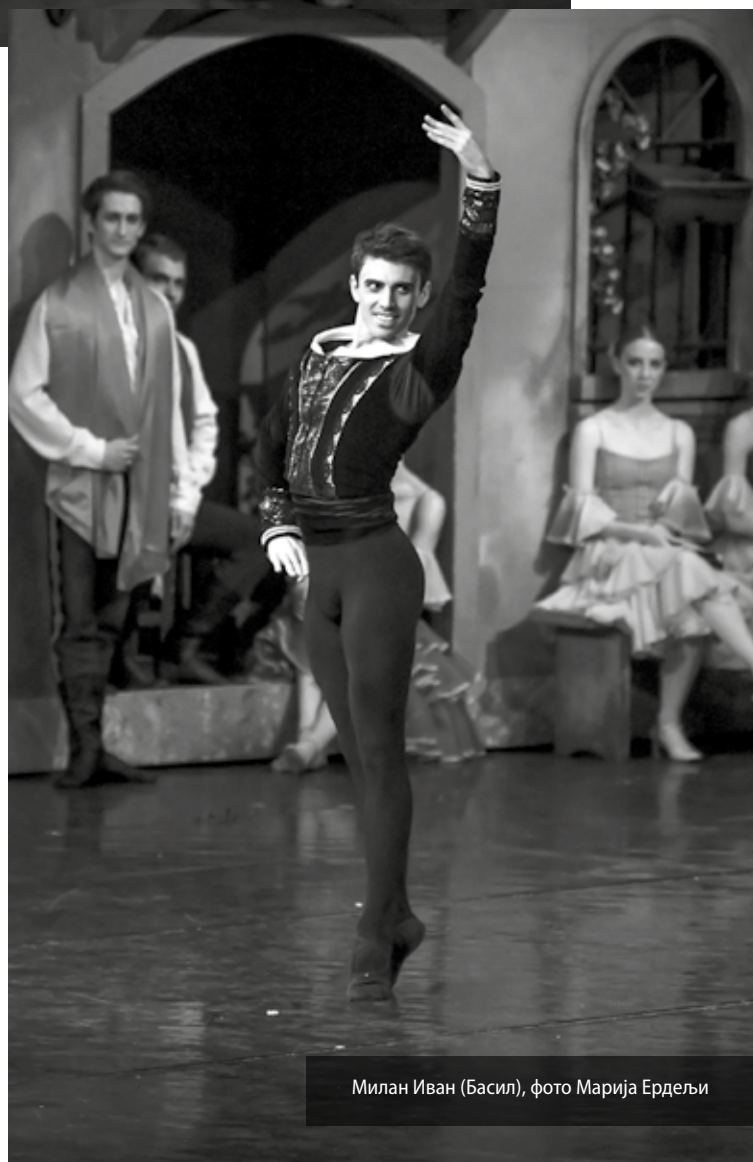
Млада Рајна Ремовић је у току трогодишњег ангажмана у новосадском балету заиграла у свим представама са актуелног репертоара. За кратко време Рајна је показала напредак и у захтевном радном темпу и у савладавању многих улога, неочекивано, десиле су се три водеће: Лиза у балету *Врајоланка*, Сванилда у *Којелији* и Китри из најновије премијерне обнове *Дон Кихота*.

Рајна Ремовић (Китри), фото Марија Ердељи

Све што су кореографи у царској балетској руској ери поставили за чувене играчице, није био обичај да се мења или подешава за посебну прилику или балерину. Тако је Рајна доспела до „оригиналног играчког текста“ који је одиграла први пут са задовољавајућом техником, пантомимом, глумом и добрим кихотовским расположењем. У градацији играчке виртуозности игра се *grand pas-de-deux* и то као *pezzo forte* (најтежи део) који указује на најширу професионалност и играчку успешност. Рајна је без страха од новог и неочекиваног кренула да савладава играчке деонице овог балета како би задовољила себе и своје гледаоце. Очекивано најужбудљивије место у великом па-де-деу – 32 фуеа, богатство техничког сјаја, показали су Рајнину снагу, издржљивост и истрајност у настојањима да дође до успешног краја игре која јој је донела и заслужено признање.

Милан Иван, солиста, дугогодишњи члан новосадског балета, први пут је на обновљеној премијери Дон Кихота, играо главну улогу, сиромашног момка Басила. После тринаест година проведених на сцени СНП-а Милан је иза себе оставио дугу листу одиграних представа и улога у њима. Само Басил је био његов дугогодишњи сан и имао је жељу да га одигра, када за то буде спреман физички и емотивно. У представи најтежег играчког садржаја Милан је варијације, коде и ефектне подршке у адаћима играо са ретком прецизношћу и техничком спремношћу.

Милан Иван (Басил), фото Марија Ердељи

Милан Иван, Гала концерт *Балетски бисери*,
фебруар 2021, фото Срђан Дорошки

Окрети на поду су били стабилни, добро позиционираног корпуса и прецизних завршетака. Окрети у ваздуху са добрим почетним позицијама ногу и егзактним радом руку говоре о професионалном прилазу у савладавању основних техничких захтева у класичној игри. Високи, лаки и летећи Миланови скокови изгледали су као дар са неба. Међутим, играчу који зна тајну одраза, ношења и држања тела у простору, затим меког, нечујног приземљавања, скок је знање једног тренутка функционисања тела и мисли. У заједничкој игри, очигледан је био Миланов труд да се партнерка у његовим рукама осећа сигурно и слободно, како би своју игру успешно довела до краја.

Поред Рајне Ремовић и Милана Ивана, представа је обogaћена и другим улогама вредних позитивног помена. Пре свих, Андреј Колчерију, првак нашег балета, у улози Еспаде, показао је висок технички ниво класичне игре и незаобилазни кихотовски манир. Гамаш, богати племић Дмитрија Арбузова одушевио нас је истински вредном пантомимско-глумачком изражајношћу. Способност Арбузова да нас својом улогом орасположи и насмеје пратио је аплауз као признање његовим духовитим „акцијама“.

Милена Крктић (Мерцедес) и Андреј Колчерију (Еспада)
фото Марија Ердељи

Рајна Ремовић (Китри) и Милан Иван (Басил)
фото Марија Ердељи

Иван Ђерковић (Дон Кихот), Ранко Лазић (Санчо Панса)
и чланови балетског ансамбла, фото Марија Ердељи

Дмитриј Арбузов (Гамаш)
фото Марија Ердељи

Дон Кихот Ивана Ђерковића и Санчо Панса Ранка Лазића оставили су утисак истинских јунака романа Мигела де Сервантеса. Темпераментна, разиграна и заводљива Мерцедес Милене Крковић пријала је добром расположењу гледалаца. Женски ансамбл, у сну Дон Кихота, заједно са Амором Миње Јокановић, Краљицом дријада Емилије Спаноке и Китри Рајне Ремовић, задовољио је квалитетом класичне игре у добро увежбаном и уједначеном кретању сценским простором. У делу донкихотовског сна гледаоци су топло поздравили игру солиста и ансамбла у Циганској игри. Незадрживо разиграни, у циганском маниру, показали су спретност у жестоком темпу, технички чисте карактерне игре. У целини сагледан ансамбл Балета је, у добром премијерном расположењу, играчки коректно давао подршку солистима за успешан играчки наступ у балету историјског значаја и вредности.

Минкусова игрива и мелодична музика и кореографија Петипе и Горског пружици су играчима могућност да се покажу до краја својих могућности. Те вечери се стварно играло. *Дон Кихот* је истинска радост плеса.

Млади веома добро реагују на оно што им је блиско

Интервју са проф. др Невеном Варницом, професором Филозофског факултета у Новом Саду, овогодишњом добитницом Годишње похвале Српској народној позоришња, поводом 20 година посвећеног рада на организовању посебна студентска представљања СНП-а: „без обзира на то имају ли или немају искуство долазка у позориште, млади веома добро реагују на оно што им је блиско, што им је интимно, што шири добру енергију и носи поруке које разумеју.“

проф. др Невена Варница, једна је од овогодишњих добитница Годишње похвале СНП-а, награду јој је уручио др Зоран Ђерић, в.д. управника СНП-а, фото Марија Ердељи

Једна сће од добитница Годишње похвале СНП-а за изузетан допринос и залагања при популаризацији позоришне уметности – шта за Вас значи ова награда?

Награда је стигла неочекивано и веома ме је обрадовала. Нарочито ми значи то што су овде, у Српском народном позоришту, запазили и подржали то што низ година радим и што су ми моји пријатељи, сарадници и колеге – честитајући ми – рекли да је награда стигла у праве руке и да је признање заслужено. Посветила сам је својој ћерки Марини Ненин и свим својим некадашњим и садашњим студенткињама и студентима са којима сам редовно ишла и са којима и даље пратим сва позоришна дешавања.

Која је то представа којој се увек враћате и зашто?

Ако могу на ово питање да одговорим на овај начин – било је представа које сам, у свом дуугом стажу позоришног гледаоца, гледала по више пута и желела бих да их се овом лепом приликом присетимо: као средњошколка обожавала сам *Три чекића, о срију да и не говоримо* и *Стаклену менаџерију*; на представи *Госпођа министарка* са Александром Плескоњић у насловној улози – молили смо да уђемо после паузе да бисмо се смејали сцени са родбином; гледали смо и *Чудо у Шарпану* у режији Егона Савина са фантастичном поделом (и сада, док ово говорим, могу да чујем Јасну Ђуричић, која је играла Цмиљу, како изговара „мацо“ обраћајући се Ђопи кога је тумачио Михајло Плескоњић; а најсмешнија и најурнебеснија представа икад била је *Арсеник и старе чийке*; док сам *Грка Зорбу* и *Виолинисту на крову* гледала сигурно преко десет пута. Такође, не пропуштам да гледам представе по драмским текстовима Бранислава Нушића, Душана Ковачевића, Љубомира Симовића или Вилијама Шекспира, наравно. Сада се нарочито радујем предстојећој балетској премијери *Ошела*.

Када бисте моли да одаберете једно дело из домаће и једно дело из стране књижевности и поставите их на позорницу, која би то дела била и зашто баш ња?

Готово све омиљене романе имала сам прилику да гледам у виду драматизација и извођења на сцени. Допада ми се овај актуелни тренд постављања домаћих и страних писаца. Одмах ми је у мислима фантастична *Проклећа авлија* у режији Небојше Брадића или *Ојсада цркве Свејој Сјаса* Кокана Младеновића, које смо својевремено гледали на Стеријином позорју, или сада *Уштреба човека* у режији Бориса Лијешевића. Ту су и *Час анајомеје*, *Травничка хроника*, *На Дрини ћуприја*, *Дојлер...*

Јасна Ђуричић (Цмиља), Ненад Вујановић (Танаско),
Михајло Плескоњић (Анђелко) и
Добрила Шокица (Иконија), *Чуго у Шарјану*, 1992.
фото Бранислав Лучић

Већ дуго низ година организујете студентске посете позоришним, музејским и другим значајним догађајима у култури града Новог Сада. Иду ли млади у позориште данас?

Желим да верујем да иду. С обзиром на то да су окружени мноштвом различитих садржаја, да иду у корак са новим технологијама, заинтересованост за ово што сте навели и више је него задовољавајућа. Зато мислим да је одговорност и на нама (на родитељима, наставницима на свим нивоима школовања) да им нудимо, да их организујемо, да их мотивишемо. Неће увек сви бити ради да иду, неће сви бити одушевљени, али ће се увек наћи неко ко ће се „заразити“ и наставити да долази у позориште и сам, да посећује изложбе, иде на промоције, итд. Одговорно тврдим да, без обзира на то имају ли или немају искуство долазака у позориште, млади веома добро реагују на оно што им је блиско, што им је интригантно, што шири добру енергију и носи поруке које разумеју. Као пример, могу да наведем тренутно актуелне представе *Ко је убио Џенис Џојлин?*, *Тартиф* или *Здрав(о) животи(е)*.

У данашње време, када је шешко ојсћаији у свакој сфери културе и уметности, која је улога професора (нарочито оној посвећеној хуманистичким наукама) и на које начине Ви очувају своје студенте?

Мислим да би првенствено требало да се трудимо да их разумемо и да их константо подржавамо.

Превасходно у одлуци да уопште студирају хуманистичке дисциплине, а онда и да тиме наставе да се баве јер је будућност прилично неизвесна, а потенцијална занимања данас уопште нису профитабилна. Моји студенти знају, мало ћу се нашалити, да често цитирам Марина Држића, који је написао да је „младост пуна вјетра“, али такође и да их охрабрујем речима да имају на уму да је младост њихова предност и да је увек на њиховој страни. На њима је да послушају себе, да раде оно што воле (па ће и оно што се мора ићи лакше) и да се не боје да се предомисле, одустану, да мењају – све, само да не буду инертни, пошто је и ово време, колико год имало недостатака, заправо пуно могућности и прилика.

фото Марија Ердељи

сцена из представе
Ко је убио Џенис Џојлин?
фото Владимир Величковић

*Када би требало једном бојом да оишеште реч
позоришће, која би то боја била и зашто?*

Моја омиљена боја – црвена. Јер је она за мене боја усхићења, узбуђења, радости, љубави и среће, али и борбе, бунта, револуције – дакле свега онога што носи и добро позориште.

*Који бисте савеш дали својим студентима,
или, уошћено, младима који би желели да се
ангажују на пољу културе и уметности?*

Делимично сам, мислим, одговорила на ово у претходном питању, а додала бих да би још један

савет био да не калкулишу. Живот је пред њима и, иако се понекад чини да све могу да предвиде, а понеки и верују да се ствари не мењају, то није тако. Ослушкивати себе и препознавати шта је то што те испуњава, који је то мотив за даље. Некоме је то позориште, другима плес или филм, за треће је то планинарење или путовање, учење свирања бубњева, егзотичних језика или пак нешто потпуно другачије. Биће и разочарања, сигурно, али у стрпљењу и у љубави је спас!

Јелена Оићеновић

фото Марија Ердељи

Снежана Мирковић, шеф Билетарнице СНП-а
фото промо СНП

Снежана Мирковић је рођена 1970. године у Врбасу. Завршила је средњу економску школу. У наш театар је дошла пре 23 године и то на позив своје сестре од стрица Бранке Квргић, која је тада била шеф Билетарнице. С обзиром на то да се упразнило радно место на Билетарници, Бранка јој је предложила да дође на разговор, што је Снежана са великом радошћу прихватила и била одушевљена што је у прилици да буде део великог колектива. Својом марљивошћу и трудом, Снежана је данас на позицији шефа Билетарнице.

фото Срђан Дорошки

Приче са Билетарнице

Лако је кад волиш свој посао

Разговор са **Снежаном Мирковић**, шефом Билетарнице: „Ми заиста имамо дивну публику са којом лепо сарађујемо, бар ја, ево, већ две њуне деценије. Бићно је да имаш разумевање за људе који су дошли у позориште и да умеш да им препоручиш шта да погледају.“

Колико је тешко радити на Билетарници, свакодневно бићи у контакту са разним људима а да, при том, имаш штај осмех по којем си препознатљива?

Да би радио са људима, мислим да прво треба да их волиш. Тада комуникација и сарадња теку много лакше. Мада овакво место захтева да будеш помало и психолог, због разних профила људи са којима свакодневно комуницирамо, било уживо или телефонски, мораш знати и да одговориш а да опет будеш професионалан јер су сви они наша публика. Свако од тих људи са собом носи неки свој проблем

фото Марија Ердељи

фото Марија Ердељи

свакодневице и разумљиво је да нам некада разговор и не тече баш лако, па је поента у томе што ово радно место изискује разумевање и стрпљење. Има особа са којима размењујемо позитивну енергију. Да би човек могао лепо да обавља овај посао, треба да носи у себи баш такву енергију. Ми заиста имамо дивну публику са којом лепо сарађујемо, бар ја, ево, већ две пуне деценије. Битно је да имаш разумевање за људе који су дошли у позориште и да умеш да им препоручиш шта да погледају, онда када им треба помоћ у одабиру.

Шта се дешава у случају одказивања извођења представе? Како реагује публика?

Сто људи, сто ћуди. Исто толико и реакција. Разлог за отказивање извођења представе је виша сила и дешава се. Дешава се и у свакодневном животу па тако и на сцени. Али овде је битан начин како се ова вест саопштава. Многи приступе са разумевањем, али има и врло непријатних ситуација. Стрпљење сматрамо врлином којом решавамо и случајеве негативних реакција и негодовања јер је наш посао такав да не улазимо у расправе, већ да на фин и пријатан начин објаснимо разлоге и покушамо да нађемо повољно решење. Смисао свега је да публика опет дође у позориште.

Снежана Мирковић, фото промо СНП

Какве представе нашу публику највише занимају?

Све што је везано за класику. Класичне представе су оне које увек пуне сале. То је нешто што је одувек актуелно. Публика много воли комедије и јасно је зашто их воли, поготово у данашње време, јер живимо у околностима у којима преовладава стрес.

Зашто је твој посао креативан?

Мој посао се заснива на раду са људима. Имам добру комуникацију са њима. Упознајем разне профиле, а углавном је то диван свет. Поред тога, имамо ми још других одговорности као што су финансијски извештаји, обрачуни представа, завршни обрачуни, онлајн трансакције и резервације. Све то овај посао чини веома одговорним јер све на крају мора финансијски да штима.

Постоји ли неки проблем са којим се суочавајте и његове колеџнице?

Одговорност на благајни је велика. Поред свега оног што сам набројала на нама је и промоција

наше куће јер је чињеница да се публика прво са нама сусреће. Срећна је околност што је нас пет колеџница на благајни па покривамо све задатке. Оно што нам публика замера више је проблем техничке природе. Пошто имамо онлајн трансакције, публика мора да долази до благајне да би подигла улазнице, мада се у перспективи планира да буде постављен читач на улазу, тако да људи неће морати да долазе да купе онлајн улазницу него ће је на том уређају прочитати, а то ће уједно свима уштедети време. И то би требало што пре спровести у дело јер публика сматра да би, ако је већ купе онлајн, требало да постоји могућност да ту исту улазницу преузму онлајн.

Шта би поручила публици?

Отворени смо за сарадњу јер желимо да омогућимо публици да има лепе тренутке, да ужива у нашој кући и да се опусти уз оперу, балет или драму. Желимо им да приуште себи и драгим особама макар једно незаборавно вече у Српском народном позоришту, због којег ће сигурно поново доћи.

Александра Максимовић

фото Марија Ердељи

фото Данијел Раушки

Ђорђе Перић*

На маргинама новосадске Енциклопедије Српској народној позоришта

Позоришне ђесме (III део)

О Великобечкеречком „детонаставнику“ Марку Јелисејићу (о. 1776–1826?) добру и исцрпну студију написао је проф. Божидар Ковачек (в. Талија и Клио, II, Нови Сад, 2006, стр. 49–87), где је успео да прикупи и сложи све биографске податке о Јелисејићу и о драми *Велизариј*¹ (приказана у некој години између 1799–1805), па је исцрпно говорио о текстовима песама (а има их 4) који су се у тој драми певали. Песме из *Велизарија* Б. Ковачек је посебно приказао, оставивши овај закључак: „Учитељ Марко Јелисејић први је на нашу сцену ставио грађанска [драмска] дела с певањем, текстови песама то доказују. Нажалост, немам, сем песмарица, никакав траг који би нас довео до мелодија ових песама.“ Ипак, једна од тих песама сачувала је и мелодију. *Песма војводе Велизарија* која се певала у драми Марка Јелисејића *Велизариј* спада у оне позоришне песме чији је напев остао сачуван. Али је до те мелодије било тешко доћи, јер обухвата и посебан прелом текста. О чему је реч?

У рукописној грађанској *Песмарици Аврама Милешића* (1778–1781) први пут се сусрећемо са запи-

саним текстом *Велизаријеве ђесме*, чији први стих гласи: *Срећо, бежи о нестална / за те више не марим*. Текст те песме повезан је са текстом који пева *Срећа* (Фортуна): *Сћани, кажи зашто вичеш / на ме Срећу несталну*. Те песме певане у двопеву: мушки глас (Велизарије) и женски глас (Срећа, односно Фортуна) чине један дијалог у коме видим позоришно порекло [подвукао Ђ. П.], преписана сцена коју је сопственик *Песмарица* однекуд записао не дајући податке одакле. Ту сцену прати мелодија коју певају и *Велизарије* и *Срећа* (в. пример напева и првог текста: *Срећо, бежи о нестална*). Имајући у виду, дакле, да је овде записана једна драмска сцена коју прати напев, а која се дакле певала на позорници, закључио сам да се овде ради о најранијем *Дијалогу класицистичкој српској шептра* који стоји као симбол или театрални славолук на почетку историје српског класицистичког позоришта. Полазећи од ње даље крају XVIII века ређају се драме, комедије, мелодраме, опере, дакле позоришна дела. И тај дијалог класицистички, као и претходни, барокни, има напев, мелодију, коју треба наћи. Та мелодија Велизаријеве песме, чији први стих гласи *Бежи, Срећо, о нестална* помиње се касније као певана песма коју је прихватило грађанство на простору данашње Војводине и Славоније. Текст је остао и даље анониман, песник није познат, а мелодији је откривен извор. Наиме, године 1788. у Бечу је изашао спев

¹ Војвода Велизариј (о. 500–565) историјска је личност. Био је византијски војсковођа у време цара Јустинијана и водио успешне ратове против многих варварских народа: Персије, афричких Вандала, угушио је побуну у Цариграду, освојио Сицилију и одбранио Цариград од Хуна и Бугара. Под сумњом завидљиве властеле да хоће да сруши цара Јустинијана и да преузме власт, ухапшен је и ослепљен је просио по улицама Рима (Цариграда).

24. Бежи, срећо

Moderato

Бе- жи, сре - ћо, о не- стал - на за те ви - ше не марим

ти ме ва - раш већ о- дав - но бе- жи да те не ви- дим.

ИГЊАТ А БРЛИЋ „УСПОМЕНЕ НА СТАРИ БРОД“, БАКОВО 1888, СВ. В, БР. 24 (НОТНИ ОДЕЉАК), НОТНИ ЗАПИС: ЈОСИФ ШЛЕЗИНГЕР ИЗ 1828.

Песма војводе Велизарија, Игњат А. Брлић, *Успомене на стари брод*, Ђаково, 1888, св. в, бр. 24 (нотни одељак), нотни запис: Јосиф Шлезингер, из 1828.

песника Алексија Везилића (1753–1792) *Країшкое найисание о сїокой-ной жизни*, у којој је песник оставио напомену: да једна група његових песама „под числом: 3, 4, 6, 10, 11, 12, 15, 19 пѣти могуѣа I-акв: Abi procul fraude plena / nil Fortuna curo te!, односно: *Срећо бежи о несїална / за ѿе више не марим.*“ (А. Везилић, нав. дело, стр. 142). Дакле, А. Везилић ушао је у траг мелодији латинског порекла, али, нажалост, није о извору саопштио више. Касније се *Велизаријева ѿсма* одвојила од сценског *Дијалога* и њен текст од 10 строфа (5 пева *Срећа-Фортуна*) преписивао се и даље по грађанским песмарицама. Занимљив је и податак да други српски књижевник и песник Михаило Витковић уз своју песму *К Надежди* (1818) даје напомену да се „пева по арији старе песме која овако почиње: ‘Бежи, *Срећо*, о неверна / видим да си лажљива.’“ И најзад долазимо до М. Јелисејића који је такође чуо *Велизаријеву ѿсму* (*Срећо*, бежи о нестална). Дао се на посао да, од превода романа француског писца Ж. Ф. Мармонтела *Велизариј* (1776; 1777), који је на црквенословенски руске редакције анонимно превео Павле Јулинац, напише своју драму с певањем *Велизариј*. У драму је убацио и *Песму војводе Велизара*, користећи се и текстом, па и мелодијом. Његова прерада текста поменуте песме имала је 5 стихова и почињала је стихом *Здрави буд`ѿе, среїна браћо, / ви у миру живушчи*. (Песма војводе Велизарија, Игњат А. Брлић, *Усїомене на сїари брод*, Ђаково, 1888, св. в, бр. 24 (нотни одељак), нотни запис: Јосиф Шлезингер, из 1828). Тако, у драми „првоје дјејствије, дванаестоје јавленије“, по казивању Тодора Димића, „Слепог Велизара води једно дете, а он се поштапа иде и пева *Здрави буд`ѿе, среїна браћо.*“ Приликом извођења *Велизара* у Панчеву 1833. главну улогу играо је препарандиста Мита Небригић из Јарковца. Вођен од детета и поштапајући се у првом чину певао је ову

песму. Та дирљива сцена ганула је публику и она је песму прихватила, а о судбини ослепљеног војводе Велизара причало се у грађанском друштву, сажаљевала се судбина његова и певала се песма. Управо ова мелодија сачувана је свега у једном мелографском запису. Како и где?

Године 1828. састала су се у Сремским Карловцима два пријатеља, др Е. Коларовић и А. Т. Брлић из Славонског Брода у намери да побележе све оне народне песме које су им познате, али и да се ставе у ноте. За тај посао био им је потребан један искусни музичар, познавалац нота, и они позову у госте

Јосифа Шлезингера. Певали су и Коларовић и Брлић, а Шлезингер је песме стављао на ноте означивши их само по наслову првог стиха. Записане су 62 песме, колико их се сачувало у рукопису А. Брлића, док је др Е. Коларовић објавио нешто песама у *Летопису Матице српске* исте 1828. године, а већину изгубио. Брлићева рукописна збирка народних и варошких песама од 62 песме сачувана је, и у њој се налазила и песма са насловом *Vixi srećo* и записаним напевом који је одговарао потписаном тексту *Велизаријева ѿсма из Дијалога* и позоришне песме из *Велизарија* Марка Јелисејића...

Ослепљени војсковођа Велизар са слепчовођом моли за милостињу; гравира из XVII века („Ко ме пређе с цјелим страхом клањахусја народи, Слеп он виче: ‘Уделите Велизарју војводи!’“)

Срећо, бежи, о несрећална!
За ње више не марим,
Ти ме вараш већ одавно,
Бежи, да ње не видим!

Бежи, бежи, о неверна,
Видим да си лукава,
Нијадар дуго ниси мирна,
Јербо јеси лукава.

Ти човека на високо
Изненада подићеш,
Ал' ја пошлен и на фришко
Из висока јоринеш.

Како јеси подићула
Белизара војводу,
Који постоји код свој краља
Перви у римском народу.

Али пошлен шћо си и њиме
О неверо! Чинила,
Племенићо кад си име
С њеја берже скинула?!

Који пређе би војвода,
Вођу после пребовао,
По сокаку да ја води
Јер ја вида меншово.

Брез очију по сокаку
Белизар је ходио,
„Дајте новчић сиромасу!“ –
Тужним гласом вопио.

Кога срећа на високо
Јесте била попела,
Једно, друго јест му око
Ненавидност узела.

О несрећо, ниси Срећа,
Зашто тако свет вараш?
Твој ударац јест од бича
Кога с њиме удараш.

Јербо б... и поштење
Немило все узимаш,
Ништ' не пазиш, ни племење,
Све једнако отимаш.
(А. Милетић, Песмарица, 1778–1781)

1.
Здрави буд'те, срећна браћо,
Ви, у миру живушчи,
За вас Творца хођу молић,
За ваш живић будушчи.

2.
Не завид'те, добра браћо,
Виду вњешњеј шчасћија –
У шаковом њесћ обрјесћи
Серцу, души покоја.

3.
Срећа јесће целом свећу
На мени показала,
Да је она прелесћивна
И велими нейосћојана.

4.
Она мене бјаше дила
Паче Рима красосће,
Но у бездну низвреше ме
Заћим фришко с висосће.

5.
Коме пређе с целим сћрахом
Клањаху сја народи,
Слей, он виче: „Уделиће
Велизарју војводи!“

(М. Јелисејић: Велизариј, првоје дјејствије,
дванесћоје јављеније, око 1805)

* аутор је књижевни историчар,
стални сарадник Матице српске и
Енциклопедије СНП 1861–1986

др Данило Медаковић
извор: Рукописно одељење Матице српске
у Новом Саду (РОМС)

Мр Снежана Илић

ПОЗОРИШТЕ – за и против –

Публицистички рад *др Данила Медаковића*
(1819–1881)

Породица Медаковић је била једна од најутицајнијих породица међу Србима у Хрватској, пореклом из Лике. Отац породице Михајло Медаковић био је трговац и царински чиновник. Често је бораовио у Карловцу, где је учествовао у јавном и културном животу. Био је и пренумерант књига. Много је учинио за развој српске културе и писмености. Дао је велики допринос ширењу књиге у свим слојевима српског народа.

Данило Медаковић је рођен 26. јануара (17. децембра) 1819. године у Зрмањи код Грачаца у Лици која је тада била део Војне Крајине у тадашњем Аустријском царству. Немачку основну школу је завршио у Грачацу. Паралелно је учио православну веронауку код свештеника Мандића, а затим је похађао класичне гимназије у Грачацу и Задру. Матурирао је 1838. у Задру. По завршетку гимназије, због страха од јаких притисака за прелазак Срба у католичку веру, одлази у Кнежевину Србију. Био је кућни учитељ деце кнеза Милоша Обреновића током њиховог школовања у Темишвару, а када се вратио у Кнежевину Србију постао је кнежев лични секретар. Био је и лични секретар кнеза Милоша и после његовог прогонства из Кнежевине Србије у Аустрију. Уз кнежеву помоћ завршава права у Бечу и филозофију у Берлину. На универзитету у Берлину докторирао је филозофију школске 1846/47. Био је и лични секретар кнеза Михаила Обреновића и татор Милоша Јевремовића, сина брата кнеза Милоша, Јеврема Обреновића.

Др Данило Медаковић је био познати адвокат, историчар, издавач и новинар. Био је дописни члан Српског ученог друштва, од 29. јула 1864. Имао је своју штампарију „Народна печатња дра Данила Медаковића“ у којој је са братом Милорадом, великим српским добротвором, који је своју велику имовину оставио једној београдској општини (данас једно београдско насеље носи име по њему Медаковић), штампао велики број књижевних дела значајних за

српску културу. Много је учинио за ширење писмености и културе. Први је, у својој штампарији, штампао књиге Вуковим правописом. Написао је књигу Повестница српског народа од најстаријих времена до године 1850, која је издата 1852. у Новом Саду. Поменута књига није оставила неког запаженог трага у историографској науци.

Др Данило Медаковић је био ожењен Маријом Камбер, ћерком Јована Камбера, градоначелника Новог Сада. Породица Камбер је била једна од најутицајнијих и најбогатијих новосадских породица у деветнаестом веку.¹ Данило и Марија Медаковић су имали сина Богдана који је био доктор права, познати адвокат и један од најутицајнијих људи међу Србима у Хрватској у политичком и привредном животу, у последњим деценијама 19. и првим деценијама 20. века.

Др Данило Медаковић је умро 5. новембра 1881. године у Загребу где је и сахрањен у породичној гробници, на гробљу Мирогој.

Уређивачки рад

Данило Медаковић је уређивао лист „Напредак“, који је излазио у Сремским Карловцима од 14. (2.) новембра 1848. до јуна 1849, за време Српског народног покрета или Српске револуције (трајала од 6. јуна 1848. до 4. октобра 1849), а штампан је у његовој штампарији. У пролеће 1949. сели се у Земун, због

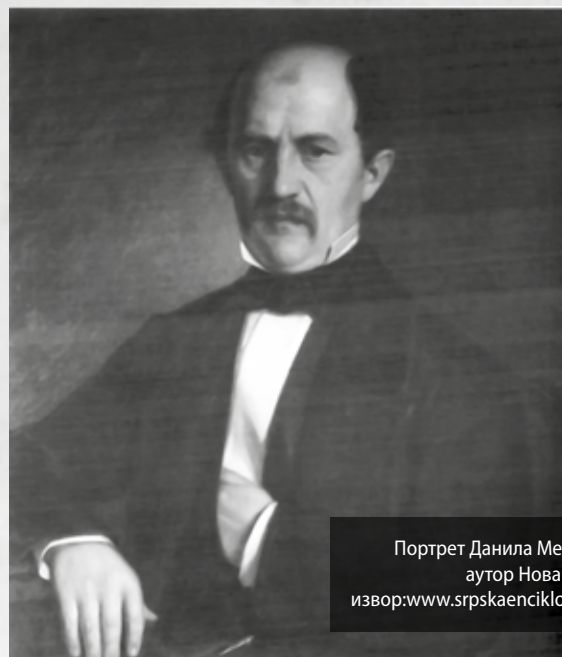
¹ група аутора, *Енциклопедија Новог Сада*, гл. ур. др Душан Попов, 14, Нови Сад 1999, 215.

мађарске офанзиве. „Найрепак“ је у почетку излазио два пута, а затим трипут недељно. Био је први српски лист штампан Вуковим правописом.² Забрањен је због опозиционог става према патријарху Јосифу Рајачићу у јуну 1849. Због своје политичке оријентације, Медаковић је неко време провео у заточеништву у Руми. Убрзо је пуштен на иницијативу бана Јосипа Јелачића, али није смео да настави са штампањем и издавањем „Найрепак“. Уређивао је и штампао у својој штампарији лист „Јужна њачела“ (излазио од 3. октобра 1851. до 19. априла 1852, два пута недељно, прво у Темишвару, а затим у Новом Саду). Забрањен је због прилога из Руме у коме је новинар еуфорично описао национално расположење приликом прикупљања прилога за поправку манастира Високи Дечани. Штампала је и издавао новине „Српски дневник“, са додатком „Седмица“ и „Школски лист“ (излазио у Новом Саду, два пута недељно, од 21. јуна 1852. до јесени 1859), када препушта уређивање листа Јовану Ђорђевићу, који наставља да га издаје до 24. јула 1864. Под Медаковићевим уредништвом „Српски дневник“ је постао најчитанији и најзначајнији српски лист тога времена. Због смелог писања у корист српских интереса, аустријске власти су га често забрањивале и плениле. Уређивао је и календар „Годишњак Српски народни илустрирани календар“ (излазио од 1856. до 1859. под Медаковићевим уредништвом) а, од 1860. до 1870. уређује га Платон Атанацковић. Уређивао је и календар „Ласџа“ (излазио од 1850. до 1872). Медаковић продаје штампарију Платону Атанацковићу 1859. и током јесени исте године одлази у Београд, где годину дана ради као лицејски професор. Календаре „Годишњак Српски народни илустрирани календар“ и „Ласџа“ сели у Београд. После годину дана одлази у Загреб, да би се крајем 1861. вратио у Нови Сад. У Новом Саду, почетком 1862, обнавља „Найрепак“. Први број обновљеног листа изашао је 14. јануара 1863. и под Медаковићевим уредништвом излазио је до јесени 1864, када, заморен од тешких околности у новинарству, уредништво предаје свом пријатељу Ђорђу Поповићу Даничару, који је наставио да уређује лист до 13. августа 1869.

Позориште – за и њошњив:

Медаковић–Ђорђевић

Др Данило Медаковић је сматрао да није требао српском народу у Аустријском царству оснивати позориште пре него што се задовоље његове основне потребе. Тврдио је да „тек када се томе удовољило могло се `према снази своји сила` прећи и на `удобности`. Позориште је луксуз, основано је ради задовољства његових оснивача а не из народне потребе.

Портрет Данила Медаковића,
аутор Новак Радонић
извор:www.srpskaenciklopedija.org

Код других се народа најпре решавају важнија питања а културни развој завршава стварима којима се прибављају задовољства; код нас се, међутим, кренуло обрнутим путем. Пре позоришта требало је основати још неке школе, у првом реду богословију.³ Он је покушао да докаже да, у околностима под којима је тада живео српски народ у Аустријском царству, нема услова за успешан рад позоришта. Истицао је да се, и у јавном и у приватном животу српског народа, осећао јак утицај стране културе и страних језика. Медаковић је сматрао да „Срби немају оригиналних драмских дела ни добрих глумаца; наш народ није у могућности да подмирује потребе позоришта нити је у народу развијен јавни живот, а нема ни своје власти која би позориште прихватила и подржавала. У својим чланцима он чак оспорава позоришту право да се зове народним све док се о томе не изјасни Српски народно-црквени сабор.“⁴

Јован Ђорђевић је износио аргументе против Медаковићевих тврдњи да није време за рад Српског народног позоришта. Тврдио је да је позориште „једини институт у којем се само српски језик и српска народност негују“⁵ и да се њиме најбоље може сузбијати утицај стране културе. Истицао је да „оно пружа могућности и за развој драмске књижевности, глумачке уметности и општег образовања.“⁶ Тврдио је да ни др Данило Медаковић није смео своју штампарију да назове народна јер за то није имао одобрење Сабора. Сматрао је да је позориште најбоља спона писаца и песника са народом. Истицао је да се у позоришту може говорити о свим слојевима друштва.

² Енциклопедија Српској народној позоришта доступна је на порталу Позоришта www.snp.org.rs/enciklopedija

³ Енциклопедија Српској народној позоришта коју можемо наћи на интернет сајту Позоришта www.snp.org.rs/enciklopedija.

⁴ Исто.

⁵ Исто.

⁶ Исто.

Ласло Блашковић

АНКЕТА

Колико нас је само љутило, рецимо, осамдесетих година прошлог века, када би се у некој уличној анкети, просечни Американац, загладан у киклопско око камере, упитао: да ли је Југославија, можда, престоница Румуније, или нас пак обавезно помешао са Чехословачком, која се, у међувремену, елегантно распала. Можда нисмо у срцу света, али још мање смо на његовом сипљивом рубу, вајкали смо се увређено, окривљујући за све то, пре свега, специјалистичко, фахидиотско западњачко школство.

Но, ретко бисмо се упитали – шта ми, у ствари, знамо о свету. (Код нас је познавање земљописа, изгледа, предрасуда.) Верујем да је већина Југословена знала да направи разлику између Холивуда и Биг Епла, али нисам сигуран колико и данас „наш“ тзв. обичан гледалац, читалац, интелектуалац зна, рецимо, о Данској, или, далеко било, о данској литератури.

Вреди ли у такво „знање“ уопште урачунавати Шекспировог славног краљевића, који већ стотинама година, на свим позорницама света, дреши онај вечни филозофски чвор (живети или не?), све осећајући да нешто смрдуца у његовој дубокој држави? Да ли сам у праву када кажем да ће та северна земља, код нашег човека, пре изазвати асоцијације на лед, еротске филмове или фудбалску репрезентацију која се, прстом судбине, нашла на европском првенству 1992. уместо наше, санкционисане, и узела титулу, па тек онда на Ханса Кристијана Андерсена, писца топлих прича, крајње несигуран да именовани није, ипак, Швеђанин? Пробе ради, изађите и данас на улицу и упитајте првог замишљеног пролазника шта зна о Данској. Сваки ће вам из пушке рећи да је то држава економског благостања, да су им главни животни проблеми – љубавни јади фока. Или, треба ли да ђубретарске униформе буду затворених или пастелних боја.

Душан Ковачевић је, не једном, са нешто горке ироније у гласу, рекао да је овај балкански простор, упркос свим недаћама које нас одувек налазе, ипак богомдан за писца, речју, не мораш уопште да измишљаш, где год да се окренеш – драма, завириш ли у историју, ето крвавих прича на претек. Слободно можеш да пустиш машту на пашу – све се каже (пише) само. Где би неки Швајцарац или, ето, баш Данац могао да нађе драмски сукоб, пита се писац „Ма-

ратонаца“. Зар у ситуацији напетој јер је комшија комшији одсекао ружу из врта?

Све је то свакако скоро тачно, а сигурно духовито, мада смета ли Бергману то што је и сам богати Скандинавац да буде геније? Чини се, међутим, да је наш став последица трагичног, судбинског солипсизма.

У једном, некада гласовитом, Сартровом комаду, покојници, као што је то већ ред, доспевају на онај свет, тачније – клизну у пакао. Али тамо, ни трага од ужарених котлова, дантеовских кругова. Пакао је једна обична просторија. И седење у њој су, на крају, оне муке.

Између параноичне тезе егзистенцијалистичког јунака „Пакао – то су други“ и оне специфично нарцисоидне „Пакао – то сам ја“ одигравају се готово све драме Душана Ковачевића, баш као и роман „Била једном једна земља“, овај пут омеђен крајевима света, иза којих чека халапливи Левијатан, а који су, не треба то ни појашњавати, у том случају, броширано повезане корице једне малармеовске Књиге.

Писац (у конкретном случају реч је о Душану Ковачевићу), а то веле znalци, има не више од две-три опсесивне теме. И једну бескрајну причу (додајемо успут).

Ето, сви Ковачевићев текстови јесу „записници са буђења“ из левог сна о комунизму који се дешава другима. Тескоба тоталитарног друштва нарочито је подвучена у „клаустрофобичној комедији“ Ковачевићевог романескног остварења, јер престрашени, затворени јунак, заражен сликом огромног простора окруженог бодљикавом жицом, никако да изађе из пакла своје главе, пошкропљен последњом шаком црне земље бачене на мртвачки ковчег некога коме, као у јеврејској митологији, није још ни речено да више није жив.

Многи је Ковачевићев јунак само „професионалац“ у драмском комаду с тезом. Савремен и мање-више благо трагичан, тај комад се игра у гледачевој глави у једном, бескрајно дугом, а ипак вртоглавом, кадру.

Душан Ковачевић
извор: Звездара театар, Београд

Ковачевићеви комади као да се унапред дешавају. Пре живота. Они су одмах – представа. Чак и када су загробни. (Баш као у случају наслова о којем говоримо.)

„Ова књига не би угледала светлост ноћи 1995. године“, вели наш писац, „да господин Емир Кустурица није својим даром и ауторитетом убедио европске филмске продуcente како драма о југословенским подрумашима није само наша прича“.

Елем, у овом „филмском“ роману постоји неколико дискретних наговештаја, неколико светлаца, који реферирају на Шијаново остварење „Ко то тамо пева“, чији је, зна се, Д. К. сценарист. „Била једном једна земља“ јесте светлописно оваплоћење мрака из песме коју певају два срећна, али, пословично и последично, несрећна Циганина, једини преживели путници из аутобуса „Крстић и син“ погођеног јутарњом, шестоаприлском бомбом.

Слободан Шијан, дебитант, наводно, неспреман да искаже класични, диктаторски, режисерски ауторитет међу глумачким „ајкулама“, ни сам ваљда није знао да снима, по свим релевантним анкетама, најбољи југословенски филм свих времена. (Слободно изађите на малочас поменути улицу и, потуривши му микрофон под нос, питајте исто првог пролазника.)

По првобитној верзији Ковачевићевог сценарија, филм је требало да се заврши бомбардовањем Београда, односно, сликом унезверених звери из разрушеног зоолошког врта које успаничено круже по Калемегдану и Кнез Михаиловој улици, скоро комично и неприродно здружени у праслици начете Нојеве барке.

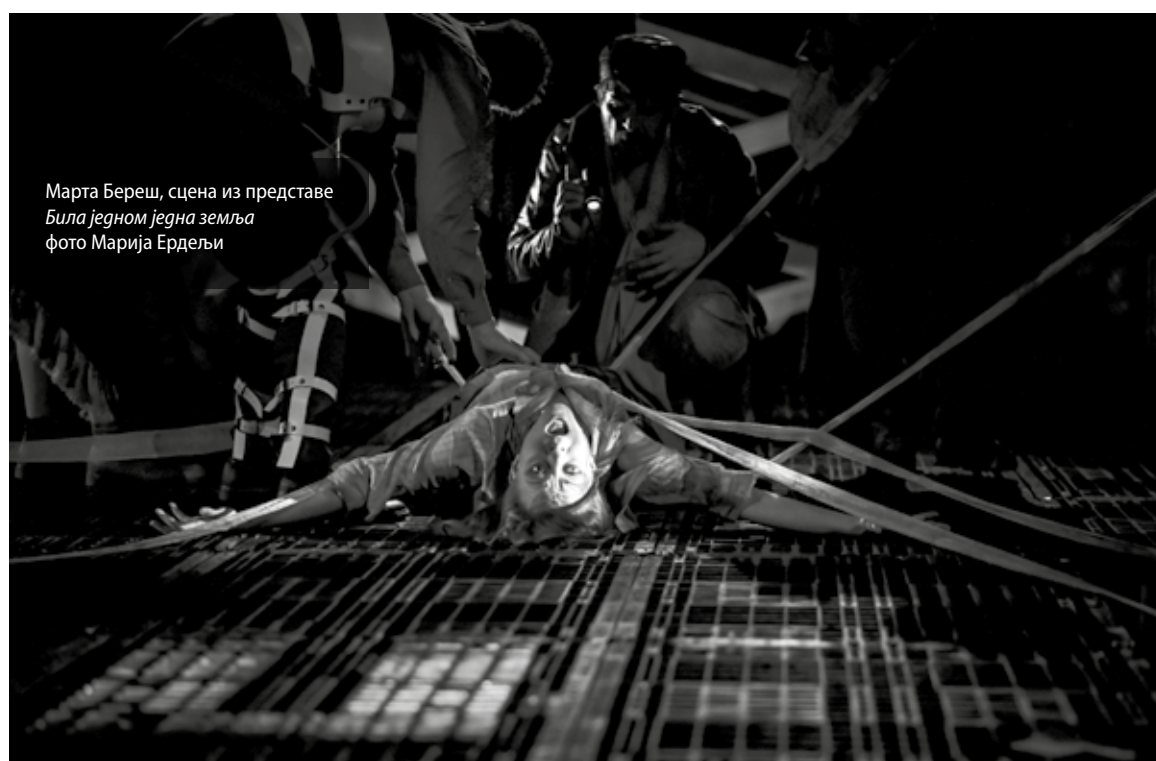
Међутим, продуценти филма нису успели да „намакну“ довољно пара за „Ко то тамо пева“, па је та „слика жалосних доживљаја“ морала да се понови

и европски успе у помињаном филму „Подземље“, чији је аутор подржан и од државе (или неких њених делова) чији је трагични конач опевао. Спретан као Булајић, Кустурица је утетовирао Каинов знак, оличавајући Лењинову идеју о филму као о врховној уметности пропаганде напредних идеја, из простог разлога што се њоме може деловати и на аналфабете. Слика државног редитеља јасно је карикатурисана и у Ковачевићевом роману. Наиме, група преварених људи чами у подруму од шестог априла 1941. године, да би, двадесетак година касније, неколико најзагриженијих изашло из свог идеолошког кртичњака, наставши се усред снимања филма, једне ушећерене слике о њима самима, о њиховој несрећи која, издаје, личи на срећу.

(Сличан литерарни поступак примениће Борислав Пекић, двадесетак година раније, у роману „Ходочашћа Арсенија Његована“, када се јунак „потону“ током мартовских демонстрација 41, „буди“ усред студентских, „липањских гигања“ 68. године, пренебрегавајући проток времена, оперисан од историје, несвестан света и себе у том свету.)

„Народи којима је све на дохват руке, пењу се право у висину и ту и остану, не превише високо, али довољно изнад да ухвате неку малу срећу“, једна је од реченица из представе *Била једном једна земља*, настале по мотивима дела Душана Ковачевића, а у режији Кокана Младеновића, која је премијерно изведена 14. октобра 2023. године, на Камерној сцени Српског народног позоришта.

Други пак народи, додајмо на све то, не хитају да прекину сан, уплашени привидном реалношћу у којој ће се већ пробудити. И гутајући, на суво, курирску цедулицу са оним последњим анкетним питањем.

Марта Береш, сцена из представе
Била једном једна земља
фото Марија Ердељи

„Воз који никад није кренуо“, из:
Славко Домазет, *Од оних који су остали*,
Смедерево, 1994.

83 године од Петојунске трагедије у Смедереву

Ове године 5. јуна навршава се 83 године од катастрофе која је задесила Смедерево 1941. године. Тог дана, у 14.14 часова, изненадна експлозија складишта муниције претворила је готово цео стари Деспотов град у рушевине. Приликом ове катастрофе великих размера, тешко је погођен наш глумачки сталеж. Седамнаест чланова Народног позоришта Дунавске бановине, данашњег Српског народног позоришта, изгубило је животе:

Раденко Алмажановић (52)
Момир Андрић (40)
Витомир Качаник (39)
Никола Стојановић (38)
Милутин Томић (38)
Нина Сtimiћ (33)
Славко Александровић (31)
Злата Чокановић (31)
Михаило Јовановић (27)
Ксенија Бабић (27)
Бане Станојевић (27)
Миле Гајчин (26)
Злата Андрић (25)
Богобој Варађан (23)
Деса Петковић Станојевић (21)
Владета Тодоровић (21) и
Стефанија Барбије (18),

који су се „баш спремали да низом самопрегорних позоришних напора, отпочну духовну обнову српског народа на светом деспотовом тлу“. Експлозија их је задесила у возу, који је кретао из станице.

Српско народно позориште, одајући почаст настрадалим глумцима, не заборавља ову трагедију.

Глумац и публика

Јоца Савић

приредили Зоран Ћерић и Ивана Илић Киш
СНП, Нови Сад 2024.

Након 128 година од објављивања српског превода Глумац и публика: Предавање Јоце Савића, главног редитеља дворских позоришта у Минхену у листу „Позориште“ (1896, превод Сава Петровић), приређујемо ово издање у одразу времена када је СНП поступно развијало уметничку продукцију и игру са праксом европских позоришта, док је страна стручна литература теоријски усмеравала рад нашег, тада 30-годишњег, професионалног Позоришта. Осим предавања Јоце Савића, издање садржи тематске текстове Зорана Ћерића и Милана Шевића Максимовића о Јоци Савићу, који се у предговору дијахронијски преплићу, и студију Иване Илић Киш о преводилачком ангажману Саве Петровића у Друштву за СНП и који је до данас остао несистематизован и сасвим непознат.

Приређивачи

Из прошлости Српског народног позоришта

Невена Јанаћ
СНП, Нови Сад 2023.

Драме Лазе Телечко

приредио Зоран Ћерић
СНП, Нови Сад 2023.

Репертоар Опере СНП-а 1997–2022

приредила Ивана Илић Киш
СНП, Нови Сад 2023.

Енциклопедија СНП-а (I–III том)

СНП, Нови Сад 2021.

**Награда „Лазе Косић“ за издавачки
уодухвајћ јодине на Сајму књија 2023.**

1. Дејан Пенчић Пољански: **Ејон Савин** (монографија), СНП, Нови Сад 2011.
2. Александар Милосављевић и Радослав Веснић Млађи: **Позоришће као судбина или љрича о јозоришној јородици**, ПМВ и СНП, Нови Сад 2017.
3. Марина Татић - Лозјанин: **Сећање на сјару кућу: Прикази из часојиса „Позоришће“ СНП-а у Новом Саду, 1969–1977**, СНП, Нови Сад 2017.
4. Даринка Николић: **Дејан Мијач** (монографија), СНП, Нови Сад 2017.
5. Марко Малетин: **Сујон војвођанске јозоришне јтрадиције**, СНП, Нови Сад 2017.
6. Павле Јефтић: **Дневник јредсјава новосадских јозоришја 1919–1941**, СНП, Нови Сад 2017.
7. Ненад Вујановић Шеша: **Сукоб**, СНП, Нови Сад 2019.
8. Ана Ћорђевић: **Смедерево 1941.** / Александар Милосављевић: **Сјрадање јлумаца СНП-а у Смедереву 1941**, СНП, Нови Сад 2019.
9. Владимир Митровић: **Радуле Бошковић – Умејносћ јлакајја** (монографија), КЦ Војводине и СНП, Нови Сад 2019.
10. Ивана Илић Киш: **Балет: Грађа за рејерјоар СНП-а (2003–2020)**, СНП, Нови Сад 2020.
11. Александар Милосављевић: **Љубослав Мајера, редијтељ** (монографија), СНП, Нови Сад 2020.
12. Немања Совтић: **Мирослав Чанјаловић**, СНП, Матица српска и Завичајно удружење „Гламочно коло“, Нови Сад 2021.
13. Сенка Петровић: **Сан од 6 дана, 16 сјаи и 3 минујја**, СНП, Нови Сад 2021.
14. Ивана Илић Киш: **Живој, књижевно и јозоришно дело Ајанасија Николића (1803–1882)**, СНП, Нови Сад 2021.
15. Зоран Максимовић: **Обнова Срјској народној јозоришја јосле Првој свејској рајја 1918–1921**, СНП, Нови Сад 2021.

Наша издања су доступна
и у електронској форми на
порталу www.snp.org.rs

За издавача:

др ЗОРАН ЋЕРИЋ, в. д. управника СНП-а

Редакција:

мр ИВАНА ИЛИЋ КИШ, уредница овог броја

АЛЕКСАНДАР МИЛОСАВЉЕВИЋ

НЕВЕНА ЈАНАЋ

СОЊА ВИДАКОВИЋ САВИЋ

др МИЛЕНА ЛЕСКОВАЦ

ЛАСЛО БЛАШКОВИЋ

др ЗОРАН ЋЕРИЋ

ДУШАН МАМУЛА

Графички уредник:

СОЊА ВИДАКОВИЋ САВИЋ

Компјутерски слог:

ЉИЉАНА БИЛБИЈА

Лектура и коректура:

САНЕЛА МИЛЕНОВИЋ

Фотографија на корицама:

Самјуел Бишоп и Андреј Колчерију
у балету „Отело”

фото МАРИЈА ЕРДЕЉИ

Штампа:

BIROGRAF COMP d.o.o, Земун

Тираж:

500

Штампање овога броја је финансирано средствима
Градске управе за културу Града Новог Сада